

Värmlands Anor

2001:1

Mars 2001

Medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening

ISSN 1400-1047

Årgång 19

Pris 40:-

Järnvägsbron i Edsvalla i början av förra seklet

Föreningen bildades 1983 och har till ändamål att stödja och stimulera intresset för släkt- och hembygdsforskning i Värmland och förena dem som delar detta intresse. Föreningen är ansluten till Sveriges Släktforskarförbund.

Organisationsnummer 873201-6897

Föreningens adress

c/o Sander, Norra Berghaget,
667 32 Forshaga
E-post: lgsander@algonet.se

Medlemsavgift

Medlemsavgiften är 120 kr för ordinarie medlem och 30 kr för familjemedlem till svenskt postgiro **46 96 60-5**. Medlemmar i Norge betalar 110 norska kronor + porto 40 respektive 30 kronor till norskt postgiro **0806 1944339**.

Arkiv

Arkivcentrum Värmland, Box 475,
651 11 Karlstad. Telefon 054 - 61 77 30.

Besöksadress: Arkivcentrum Värmland,
Hööksgatan 2, Karlstad

Hemsida

www.genealogi.se/varmland

Styrelsen

Ordförande Lars-Gunnar Sander,
Norra Berghaget, 667 32 Forshaga.
Tel 054-872754 Mobil 070 634 81 87

Vice ordförande K-G Lindgren,
Linnévägen 11, 661 43 Säffle.
Tel 0533-14124, mobil 070-5228549

Sekreterare Gunnar Jonsson,
Älvhagsgatan 25, 661 40 Säffle.
Tel/fax 0533-10559

Kassör Liv Hagberg, Garvaregatan 4,
652 20 Karlstad. Tel 073-0327195

Materialförvaltare Bo Cider, Skolgatan 12,
660 60 Molkom. Tel 0553-10378

Ledamot Anette Carlsson, Tulegatan 4B,
703 54 Örebro. Tel 019-186954.

Ledamot Carl-Johan Ivarsson, V Takene,
Högbergsrud, 661 94 Säffle.
Tel 0533-64082.

Suppleant Arne Berg, Kila, Vässby 2,
661 94 Säffle. Tel. 0533-63088

Suppleant Eva Fredriksson, Karlag. 3C, 652
23 Karlstad. Tel. 054-189238

Suppleant Marianne Fröding,
Lambergsgatan 5, 652 21 Karlstad.
Tel. 054-853521

Suppleant Annelie Johansson, Lerboda,
Stationsvägen 11, 665 93 Kil.
Tel. 0554-20162

Registrator Sonja Peterson,
Ölmegatan 9 A, 652 30 Karlstad.
Tel 054-219411

Valberedningen

Bernhard Granholm (sk), Ljunggatan 39C,
Grums. Tel 0555-61153
Björn Grindegård, Skolgatan 2B,
Forshaga. Tel 054-873933
Ingrid Johansson, Värmskog, Sättra,
Klässbol. Tel 0570-61070

Innehåll

3	Nu söker vi lokalombud
3	Kallelse till Årsmöte
4	Verksamhetsberättelse 2000
7	Asketorp, Lereslöv och Schön...
7	Den "sista" björnen i Sunnemo
8	Bergsmän och smeder i ett landsarkivs källor
13	Kyrkotagning, kransbrott, kyrkoplikt och stå uppenbar skrift
13	Blev giftprästen frisläppt...
14	Assessorn och pigan...
15	Olof Persson i Kyrkebyn
16	En databas blir till
17	Vårens program
18	Skrivartävling
19	Antavla nr 81
20	Ur andra medlemsblad
20	Anor i Sunne socken med omgivningar
21	Antavla nr 82
22	Boktips
24	Anor sökes
26	Föreningens utgivning av böcker och register

VärmlandsAnor utges som medlemstidning för Värmlands Släktforskarförening. Bidrag till tidningen, synpunkter på inriktningen och tips om händelser för bevakning mottas tacksamt av Redaktionen. Citat ur VärmlandsAnor får göras, om källa anges.

Redaktionen förbehåller sig rätt att redigera och sätta rubriker i insända bidrag.

Upplaga 1100 ex, 4 ggr/år

Ansvarig utgivare och redaktör
Lars-Gunnar Sander Norra Berghaget,
667 32 Forshaga. Tel 054-872754

Layout
Anette Carlsson, Örebro, 019-18 69 54

Tryck
Tryckeri AB Knappen, Karlstad

Manusstopp för 2001:2 är 4 maj 2001

Nu söker vi lokalombud!

Styrelsen känner ett stort behov av att på olika sätt stärka kontakten med medlemmarna och sprida verksamheten över hela Värmland. Därför söker vi nu lokalombud för vår förening. Några har redan anmält sitt intresse, men det behövs många fler. Du som är intresserad, kontakta någon i styrelsen per brev, telefon eller e-post.

Lokalombudets roll

Lokalombudets roll är att vara en länk mellan föreningens medlemmar och styrelsen i olika frågor rörande släktforskning, hembygdsforskning och andra därmed jämförbara verksamheter.

Lokalombudets geografiska verksamhetsområde bör vara om möjligt knutet till en socken eller annat geografiskt avgränsat område om detta skulle vara mera lämpligt.

Eftersom föreningens medlemmar är mycket geografiskt spridda, är det viktigt att ett för föreningen väl fungerande kontaktnät etableras och utvecklas. I detta kontaktnät har lokalombudet en mycket viktig funktion att fylla. Att lokalombudet är/blir medlem i Värmlands Släktforskarförening är därmed en självklarhet.

Lokalombudet får även tillgång till en pärm med relevant information för dels Värmland i stort, dels specifikt för lokalombudets område.

Informationslämnare utåt

För Släktforskarföreningen är det viktigt att informationen fungerar bra utåt mot medlemmarna, men också mot lokala institutioner i frågor som kan gagna verksamheten.

Det är därför viktigt att styrelsen förser lokalombuden med aktuella och sakliga uppgifter om föreningens verksamhet. Medlemstidningen VärmlandsAnor och nättidningen VärmlandsRötter är ypperliga medier i detta avseende. För mer utåtriktade lokalombud finns Sveriges Släktforskarförbunds nättidning Rötter att tillgå. I Rötter förs många intressanta debatter, ges många nyttiga tips och råd,

presentation av forskningsresultat och mycket annat av värde för släktforskare.

Andra informationskanaler måste sannolikt upprättas för att göra informationsflödet från Släktforskarföreningen till lokalombuden fullödigt. Ett väl "utbyggt" Internet bland lokalombuden skulle kunna fungera på ett ypperligt sätt i detta sammanhang. Vägen dit kanske inte är så lång.

Informationslämnare inåt

Ombudets andra viktiga roll är att hålla föreningens styrelse informerad om aktuella verksamheter på släkt- och hembygds-

forskningsområdet inom lokalombudets verksamhetsområde.

Det är därför betydelsefullt att lokalombudet har god kontakt med områdets hembygdsföreningar eller andra föreningar med likartad verksamhet, för att på så sätt få tillgång till information, som kan gagna Släktforskarföreningens verksamhet i olika hänseenden.

Det är också viktigt för lokalombuden att de skaffar sig kännedom om enskilda personers verksamheter inom släkt- och hembygdsforskning.

Fortsättning på sidan 6

Kallelse till Årsmöte

31 mars kl 13.00

Lördagen den 31 mars kl 13.00 kallas Du till årsmöte i Tingvallagymnasiets aula i Karlstad. Förhandlingar enligt förslag till dagordning.

Ordföranden i Sveriges Släktforskarförbund Ted Rosvall föreläser om *Mannen som försvann* (ett emigrantöde) samt ger tips och råd om hur man finner sina försvunna släktingar i Amerika.

Efter föredraget, kaffe och samvaro

Tag gärna med gäster!

Förslag till dagordning för Årsmötet:

1. Mötet öppnas	12. Val av ordförande för 2001
2. Fråga om mötet anses stadgenligt utlyst	13. Val av ordinarie ledamöter för 2001-2002 (i tur att avgå är Bo Cider, Gunnar Jonsson och Karl Gustav Lindgren)
3. Godkännande av dagordningen	14. Val av suppleanter för 2001-2002 (i tur att avgå är Arne Berg och Annelie Johansson)
4. Val av mötesordförande	15. Val av revisorer och revisors-suppleant för 2001
5. Val av sekreterare	16. Val av redaktör för 2001
6. Val av justerare	17. Val av valberedning för 2001
7. Verksamhetsberättelse och räkenskaper	18. Övriga frågor
8. Revisionsberättelse	19. Mötet avslutas
9. Fråga om styrelsens ansvarsfrihet	
10. Medlemsavgift för 2002 (styrelsen föreslår oförändrade avgifter)	
11. Budget för 2001	

Värmlands Släktforskarförening

Verksamhetsberättelse 2000

Verksamhetsåret

Föreningens sjuttonde verksamhetsår omfattar tiden 2000-01-01 till 2000-12-31.

Medlemmar

Antal medlemmar 99-12-31	926
Nya medlemmar 2000	88
Utträden, avlidna, ej betald avgift	75
Antal medlemmar 00-12-31	939
(varav 27 familjemedlemmar)	

Medlemsavgiften

För 2000 var medlemsavgiften 120 kr för ordinarie medlem och 30 kr för familjemedlem.

Hedersledamot

Anders Höglund, Kristinehamn

Styrelse

Ordf Lars-Gunnar Sander Forshaga
Vice ordf Karl Gustav Lindgren Säffle
Sekr Gunnar Jonsson Säffle
Kassör Liv Hagberg Karlstad
Materialförvaltare Bo Cider Molkom
Ledamot Anette Carlsson Örebro
Ledamot Carl-Johan Ivarsson Säffle
Suppleanter Arne Berg Säffle, Eva Fredriksson Karlstad, Marianne Fröding Karlstad, Anneli Johansson Kil

Övriga funktionärer

Revisorer Olle Skoog Kristinehamn, Lennart Fallberg Molkom
 Revisorssuppleant Roland Hedström Molkom
 Valberedning Bernhard Granholm Grums (sammank), Björn Grindegård Forshaga, Ingrid Johansson Klässbol
 Redaktör Lars-Gunnar Sander Forshaga
 Registrator Sonja Peterson Karlstad

Styrelsens arbete

Styrelsen har hållit åtta protokollförda sammanträden.

Lars-Gunnar Sander har deltagit i Släktforskarförbundets ordförandekonferens i Linköping den 25 aug.

Anette Carlsson och Gunnar Jonsson har deltagit i Släktforskarförbundets

redaktörskurs i Linköping den 25 aug.

Anette Carlsson, Liv Hagberg, Gunnar Jonsson och Karl Gustav Lindgren har som ombud representerat föreningen vid riksstämman i Linköping den 26 aug. Dessutom deltog Lars-Gunnar Sander.

Vid släktforskardagarna i Linköping deltog föreningen i utställningen med ett bokbord där våra egna publikationer såldes. Förutom ombuden assisterade här även Eva Fredriksson och Carl-Johan Ivarsson.

Gunnar Jonsson har övervakat ett sysselsättningsprojekt med som mest 16 deltagare i regi av Säffle kommun och Arbetsförmedlingen där bl a registrering av kyrkböcker för församlingar i Näs härad ingått.

Karl Gustav Lindgren har lett en ALU-grupp i Arvika som dataregistrerat födde, vigde och döde i Ny socken.

Under året har en enkät gjorts bland medlemmarna med syftet att utvärdera vad man önskar få ut av medlemskapet. Ett

80-tal svar inkom, vilka kommer att ligga till grund för framtida aktiviteter.

Styrelsen har beslutat att genom lokalombud förbättra kontakten med medlemmarna och stärka föreningens ställning på det lokala planet. Karl Gustav Lindgren har därför tagit fram en pärm innehållande vägledning och information för lokalombud.

Med anledning av en antagen motion vid föreningens årsmöte, har styrelsen vid Sveriges Släktforskarförbunds riksstämma motionerat om att förbundet skall verka för socknarnas bevarande i folkbokföringen. Trots förbundsstyrelsens avslagsyrkande godkände riksstämman denna motion. Styrelsen har tillskrivit stiftsstyrelsen i samma ärende men fått ett negativt svar.

Gunnar Jonsson har under året fungerat som föreningens webmaster och administrerat hemsidan på Internet.

Gunnar Jonsson har varit redaktör och ansvarig för föreningens nättidning

*I oktober gjorde vi en utflykt till Finnkulturcentrum i Torsby.
 Foto Gunnar Jonsson*

VärmlandsRötter. Tidningen är länkad till Sveriges Släktforskarförbunds nättidning Rötter.

Extern verksamhet

Vid Arkivens Dag på Arkivcentrum Värmland den 11 nov deltog föreningen med bokbord. Dessutom fick ett stort antal besökare prova på släktforskning varvid de assisterades av föreningsmedlemmar.

Lars-Gunnar Sander har föreläst om soldatforskning på Medborgarskolans kurs i släktforskning.

Medlemsmöten

- 18 mars Årsmöte med sedvanliga årsmötesförhandlingar. Föredrag av Peter Olausson om Släktforskaren och kartan.
- 12 april Fikaträff på Arkivcentrum med utbyte av erfarenheter mellan släktforskare
- 6-7 maj Resa till Släktforskarnas Hus i Leksand
- 1 okt Besök på Finnkulturcentrum i Torsby med föredrag
- 10 okt Släktforskarträff på Arkivcentrum med föredrag av Carl-Johan Ivarsson: Från Kila till Kila, Emigrantforskning.
- 14-15 okt Hemvändardag för släktforskare på Arkivcentrum i samband med de Svenska Historiedagarna i Karlstad.
- 21 nov Fikaträff på Arkivcentrum varvid Ivan Bratt från Värmlandsarkiv berättade om hur man bevarar bilder.

Nyutkomna publikationer under året

Föreningens medlemstidning VärmlandsAnor har utkommit med fyra nummer, totalt 112 sidor.

Register till Gunnarskog sammanställda av Carl-Johan Ivarsson

Födde 1688-1920

Vigde 1688-1920

Register till Ölserud sammanställda av Cresco och Gunnar Jonsson

Födde 1754-1920

Vigde 1754-1929

Döde 1754-1920

Värmländska Antavlor, band 1, sammanställd av Gunnar Jonsson och Carl-Johan Ivarsson.

Övrig medlemsservice

En erfaren släktforskare från föreningen

Från vår fikaträff i november då Ivan Bratt medverkade.

Foto Gunnar Jonsson

har varje torsdagskväll biträtt forskare med rådgivning i forskarsalen under jan-april och sept-dec på Arkivcentrum i Karlstad.

Utbyte av medlemsblad har skett med 103 andra släktforskarföreningar. Dessa publikationer förvaras i pausrummet i anslutning till forskarsalen på Arkivcentrum Värmland där de kan läsas av besökarna.

Gunnar Jonsson och Jan Tengelin har verkat som faddrar för DIS (Föreningen för Datorhjälp i Släktforskningen) och därvid servat DIS-medlemmar med rådgivning och uppdatering av nya programversioner.

Slutligen har ett mycket stort antal släktforskarfrågor per brev, fax, telefon och e-post besvarats av styrelsemedlemmarna. Även från Norge och USA kommer förfrågningar.

Ekonomi

Resultat- och balansräkning bifogas verksamhetsberättelsen. Styrelsen föreslår att årets överskott 9 508,27 jämte föregående års balanserade vinstmedel 87 040,58 tillhopa 96 548,85, balanseras i ny räkning.

Slutord

Släktforskarörelsen kan glädja sig åt ständigt stigande intresse, något som numera inte gäller för alla folkrörelser. Detta återspeglas i ett ökat antal medlemmar i släktforskarföreningarna samt stigande försälj-

ning av släktforskarlitteratur. Samma trend redovisas i Värmlands Släktforskarförening som i riket totalt. Inte minst har det gångna årets TV-serie om släktforskning bidragit till det ökade intresset. En annan bidragande faktor är det enorma utbudet av släktforskar material som numera finns på Internet. Förutom Internet ställs ständigt allt fler hjälpmedel i form av register, databaser etc till släktforskarnas förfogande. Styrelsen anser det vara en angelägen uppgift att sprida information om allt detta till föreningens medlemmar. Som ett led i denna strävan utgör etablerandet av lokalombud, en uppgift som styrelsen kommer att verka för de kommande åren.

Karlstad i februari 2001

Du har väl betalt medlemsavgiften

Inbetalningskort bifogades i förra numret (2000:4) av VärmlandsAnor. Om du tappat bort det så är postgirokontot 46 96 60 - 5. Ordinarie medlem i Sverige betalar 120 kr och familjemedlem 30 kr.

Hjälp kassören i hennes arbete genom att ej dröja för länge med inbetalningen! Kom också ihåg att anmäla adressförändring.

Balansräkning

	2000	1999
Tillgångar		
Postgiro	78 742,25	121 364,26
Bank	69 547,90	68 753,32
Fordringar	10 802,10	11 172,00
Varulager	20 488,00	12 920,00
Inventarier	1 333,00	2 831,00
Sum tillgångar	180 913,25	217 040,58
Skulder och Eget kapital		
Skulder	54 364,80	100 000,00
Reserv för projekt	30 000,00	30 000,00
Eget kapital		
Ingående eg kap	87 040,58	40 842,81
Årets resultat	9 508,27	46 197,77
Sum Eget kapital	96 548,85	87 040,58
Sum Skulder och Eget kapital	180 913,65	217 040,58
Inga ställda panter eller ansvarsförbindelser finns		

Lokalombud sökes

Fortsättning från sidan 3

Lokalombuden rapporterar till styrelsen eller den styrelseledamot, som ombudet har största kontakten med, när något av väsentligt intresse är på gång. Det kan ske skriftligt eller muntligt, huvudsaken är att informationen kommer fram.

Vara rådgivare och "hjälpare"

Släkt- och hembygdsforskning har tidigare hört den äldre generationen till. På senare tid har dock denna verksamhet radikalt förändrats. Släktforskningen håller på att utbreda sig lavinartat över landet, vilket avspeglas främst i antalet forskare på arkiven och på besöksfrekvensen i bibliotekens forskarrum. Det som för släktforskningen är mest glädjande är, att man finner forskare i allt yngre åldrar. Ålderskurvan för forskare håller på att jämnas ut.

För detta faktum är det självklart att Släktforskarföreningen är positiv. Men det gäller att utnyttja den förliga vind som blåser på området. Det är här som lokalombuden skall kunna spela en betydande roll. Ute i bygderna finns det säkert många människor som är intresserade av släktforskning, men som har svårt att komma igång. Som alla säkert vet, är det i initialskedet det är svårt.

Det är i detta skede ett lokalombud skall kunna göra en stor insats, dvs prata för varann, ge tips om litteratur, bibliotek, eventuellt starta studiecirkel, anvisa och kontakta studieförbund mm och vara en allmänt orienterad person inom släkt- och hembygdsforskningen.

Hjälp vid släktforskarträffar mm

Värmlands Släktforskarförening har ambitioner att föra ut möten och träffar i landskapet. För detta krävs ett visst lokalt engagemang. Den som har bästa kunskapen och erfarenheten var sådan arrangemang skall kunna förläggas är självfallet lokalombudet. Denne vet också om det finns lokala krafter, som kan utnyttjas vid

Resultaträkning

	2000	1999	Budget 2001
Intäkter			
Medlemsavgifter	111 022,20	108 940,00	112 000,00
Försäljning	46 351,30	50 809,50	40 000,00
Riksstämman 99	-1 150,00	32 661,50	-
Kommunbidrag	500,00	500,00	500,00
Landstingsbidrag	5 000,00	5 000,00	5 000,00
Summa intäkter	161 723,50	197 911,00	157 500,00
Kostnader			
Tidskriften	-64 804,00	-66 717,00	-67 000,00
Kostn, sålda varor	-28 786,00	-30 722,00	-26 000,00
Porto	-22 932,10	-23 814,90	-23 500,00
Möten	-579,50	-3 206,00	-3 500,00
Resor	-6 958,00	-9 915,90	-8 500,00
Förbrukn mtrl	-5 465,00	-3 200,00	-4 500,00
Riksstämman 00	-5 609,00	-	-
Riksstämman 01	-	-	-11 000,00
Externa gåvor	-3 033,00	-	-1 500,00
Försäkring	-607,00	-607,00	-600,00
Diverse kostn	-3 159,50	-6 771,00	-3 500,00
Externa medl avg	-700,00	-700,00	-700,00
Riksförbundet	-6 876,00	-6 216,00	-6 300,00
Summa kostn	-149 509,10	-151 869,80	-156 600,00
Resultat före avskrivningar	12 214,40	46 041,20	900,00
Avskrivningar	-3 498,00	-2 830,00	-1 300,00
Resultat efter avskrivningar	8 716,40	43 211,20	-400,00
Finansiella intäkter	1 646,87	4 061,07	1 600,00
Finansiella kostn	-855,00	-1 074,50	-1 000,00
Årets resultat	9 508,27	46 197,77	200,00

sådana tillfällen. Huvudansvaret för arrangemangen vilar självfallet på Släktforskarföreningen, men planeringen skall ske i nära samarbete med lokalombudet.

Valberedningens förlängda arm

En uppgift som är väl lämpad för ett lokalombud är, att vara valberedningen behjälplig i dess arbete. Det är, med Värmlands Släktforskarförenings verksamhetsområde, nästan omöjligt för en valberedning att skaffa sig en sådan lokal- och personkännedom att det möjliggör en adekvat nominering av lämpliga kandidater till olika styrelse- och funktionärposter. I detta sammanhang borde ett lokalombud kunna spela en väsentlig roll

Asketorp, Lereslöv och Schön - exotiska släktnamn?

Det torde inte vara ofta som Sverige och svenska förhållanden omnämns i den stora amerikanska tidningen Los Angeles Times, men på nyårsdagen 2001 hände det. Det sägs ju att all publicitet är god publicitet och kanske kommer LA Times notis att tas upp i UD:s rapport om Sverige-bilden i utländska media.

Vad som förvånar en del är ämnet - nämligen det svenska skicket att anta släktnamn istället för son-namn! Rubriken är fritt översatt: "Att fly son-namnens monotoni" och artikelförfattaren Carol J. Williams tillhör tidningens redaktion. Om du är en av 288.496 Johansson i Sverige får du ofta fel post eller telefonpåringningar, och du blir förväxlad med någon annan med samma namn, konstateras det. Därför har myndigheterna publicerat en bok med 40.000 förslag på nya efternamn,

vilket uppenbarligen anses anmärkningsvärt.

Ett nygift par som antagit släktnamnet Lereslöv tas som exempel. Det konstateras att det skulle kunna tolkas som "leriga löv", men förklaras med att mannen var född i Lerberget och hustrun i Eslöv. Ett annat exempel är namnet Asketorp, som namnbäraren antog för att det lät bra, helt enkelt.

En professor i nordiska språk konstaterar i artikeln att namnförändringen har pågått sedan 1800-talets mitt, när svenskarna flyttade från landet till industrin och städerna. Den svenska traditionen med farsnamn (eller patronymikon som vi släktforskare brukar säga) förklaras, och det konstateras mycket riktigt att många släktnamn har anknytningar till naturformationer.

Ett förvånande påstående är att det var vanligt med tyska namn i Sverige, och som exempel ges Glantz och Schön. "Svenskarna tog ibland namn ur deras fiendes språk" sägs det. Därför finns det de som heter Klein och Schnell. Egentligen var det väl precis tvärtom! Att svenska släktnamn ibland är arv från tysk invandring och att man valde en mer "tysk" stavning för att göra det mer elegant har gått artikelförfattaren förbi.

Friheten att välja namn har sina gränser, säger slutligen Carol J. Williams, genom att Patent- och Registreringsverket förkastat förslag till släktnamn som Asterix, Baileys och Applegate...

*Carl-Johan Ivarsson
(som inte har planer på att byta namn)*

Den "sista" björnen i Sunnemo

Den här berättelsen från Gilletjärn under Bosjön i Sunnemo socken har jag och mina syskon hört av vår mamma sedan vi var små. Det är hennes far Gustaf Larsson Wikström född 1859 som är huvudpersonen. Han dog 1908 i lunginflammation och hans hustru Maria Kristoffersson dog 1921. Någon gång mellan 1908 och 1921 skrevs berättelsen ned efter en intervju med Maria:

"Man hade där på orten aldrig hört talas om att björn någonsin uppehållit sig i trakten, än mindre sett någon dylik. Och så en kall januardag nämnda år 1886 stötte man helt oförmodat ihop med det sällsynta djuret.

Skogsarbetaren Larsson Wikström under Bosjön var just sysselsatt med trädfällning med yxa och såg. Han hade nyss gjort en stock färdig och gick till ett närstående träd för att med yxan verkställa avbarkningen. Då reste sig en stor björn-hanne upprätt. Som det tycktes ur trädets

rötter, under ett illrytande..

Larsson Wikström blev förskrämd men stannade, måttade ett slag med yxan mot djurets huvud därvid bestens ena käke svårt sårades och björnen blixtnabbt högg tag i Larssons ena ben jämt över knäskålen under starkt blodflöde. För att rädda livet blev Larsson Wikström nu tvungen att med yxan ursinnigt hugga emot björnen, som i ögonblicket satte käkarna tvärs över Larsson Wikströms armbåge under ömsesidiga strömmar av blod. Så pressades Larsson Wikström baklänges mot en gren, varvid han i förskräckelsen ropade på sin broder och arbetskamrat Per Larsson. Denne, som genast sprang till, högg så med yxan björnen i bröstet, varvid björnen släppte taget om Larsson Wikström och avlägsnade sig några steg framåt, men dignade tämligen omedelbart av blodflödet och blev ligande.

Fram till björnen vågade de emellertid

icke gå utan sände en av köarna ridande tre kilometer ned till Bosjöns herrgård för att få bruksherrarna upp med skjutvapen. När dessa, Albert Bergström och förvaltare von Proschwitz, efter en halvtimme hunnit anlända till platsen, kröp de upp på en sten från vilken emellertid märktes att björnen var död.

Björnen fraktades så hem till Bosjön, medan Larsson Wikström i ytterst medtaget tillstånd forslades till lasarettet i Filipstad, där han efter en månads vistelse räddades till livet. Ehuru under sin återstående levnad bärande synbara minnen efter sin dust med skogsjätten"

Det gråbruna björnskinnet stannade som matta hos familjen Bergström, där det ännu (vid intervjutillfället) lär ha funnits kvar, medan köttet till vissa delar användes såsom en nu för tiden ytterst sällsynt anrättning.

Ulla Björn, ubm@privat.utfors.se

Bergsmän och smeder

Föredrag av Per Clemensson

Inledning

Att jag har fått uppdraget att tala om det här ämnet kan knappast bero på att mitt landsarkiv är det mest källtäta ur bergshistorisk synpunkt. Snarast och särskilt sedan Värmland har anförtratts Värmlandsarkiv i Karlstad, så är landsarkivet i Göteborg kanske det landsarkiv som är bergshistoriskt källglesast.

I samband med överlämnandet av Värmland överfördes nämligen 1997 ett av de mer centrala och regionala arkivbildningarna till Värmlandsarkiv, nämligen bergstingsrätterna, bergmästarens och bergsfogdens i västra distriktet arkiv. Måhända hör det här uppdraget samman med att jag vid landsarkivet under många år varit sysselsatt med att ordna och förteckna de här arkiven och den här arkivbildningen. Jag nådde inte ända fram. Jag nådde med hjälp av kollegor så småningom till en konceptförteckning, som med förtroende överlämnades till Värmlandsarkiv. Den har nu övertagits av arkivarien Cia Hipfl att avsluta och kanske omförteckna vissa delar av det arbete som vi har lagt ner.

Under alla omständigheter tycker jag att uppdraget att hålla det här föredraget passar rätt väl in i min egen planering, då jag nu tillsammans med Kjell Andersson, som jag ju arbetat med tidigare, går på en fortsättning av *Släktforska steg för steg* med arbetsnamnet *Släktforska vidare* och som skall behandla källmaterialet om olika yrkesgrupper och kanske inrikta sig rätt mycket även på 1900-talets material.

Arkiv

Uppgifter om bergsbruket, dess produkter och dess agerande finns på en rad olika håll i Arkivsverige. Och Arkivsverige är rätt omfattande och rätt svårt att orientera sig i och hitta i. Det omfattar den statliga arkivorganisationen med riksarkiv, krigsarkivet, landsarkiv och stadsarkiv. Det omfattar hovrätters och lantmäteriets arkiv och det omfattar kommun- och landstingsarkiv, folkrörelsearkiv, näringslivsarkiv, enskilda personers och

släkters arkiv, museernas arkiv, bibliotekens arkiv och så en rad specialarkiv som emigrantinstitutet och kvinnohistoriska arkivet etc etc.

För att orientera sig i källmaterialet vänder man sig till det centrala Riksarkivet och där hittar vi Bergskollegiets arkiv fram till 1857 och Kommerskollegiets arkiv från 1858 och fram till 1891 vilka båda är myndigheter för bergsbruket. Och där finns också i Riksarkivet sådana stora arkivbildningar som tullräkenskaper och liknande. Allt berör bergsbruket och dess produkter. I landsarkivet har vi en rad arkiv, jag har nämnt dem redan, bergmästarens arkiv, bruksarkiv, metallvägens arkiv, tullarkiv och de olika handelshusens arkiv.

Ser vi på bruken, så finns de hos näringslivsarkiven. Ett sådant som Värmlandsarkiv har ju en stor samling av bruksarkiv. En annan arkivbildare på det här området är Järnkontoret som från 1746 har fungerat inom bergsnärigen och samlat på sig ett stort källmaterial.

Och det här är källor som är inriktade på bergsbruket och vid sidan av dem finns det naturligtvis uppgifter om bergsbruket i olika officiella källor. De finns i kyrkbokföringen och den känner ni väl. De finns i länsförvaltningarnas och deras korrespondens och längder av olika slag som mantalslängder och jordeböcker etc. De finns i kronofogdarnas och kronoläns-

männens arkiv, i häradsrätter och rådhusrätter och de finns naturligtvis i lantmäteriet.

Det här officiella materialet förvaras till stor del på våra landsarkiv. Och låt oss då konstatera med en gång att smeder och gruvfolk är som folk är mest. De är precis som alla andra som man letar efter i källorna om man söker sin släkt. De förekommer precis lika mycket som alla andra i kyrkbokföringen, domböcker etc i hela det officiella materialet. Med utgångspunkt från landsarkivet i Göteborg och dess bestånd idag, så skall jag redovisa i varje fall några arkiv, deras innehåll och ingångar med avseende på smeder och gruvfolk.

Litteratur och kungliga förordningar

Och låt oss då börja med det officiella materialet. Vad gör man först? Jo, man vill gärna veta lite om gruvfolket och smederna och deras förhållanden.

Kan man då få det i källorna? Man kan naturligtvis i första hand läsa sig till en hel del. En utmärkt bok är *Bland bergsmän och bergsfolk*, som ni naturligtvis känner till, utgiven av Sveriges Släktforskarförbund, och där det finns mängder av uppgifter om bergsfolket. Det finns en förening för smedsläktsforskning som har givit ut Smedskivan som innehåller 33 000 personer med anknytning till bergs-

Vår förening är medlemsförening i riksorganisationen

Sveriges Släktforskar- förbund

som verkar för att sprida kännedom om släktforskningen som *kulturfaktor, ideell rörelse och vetenskap*.

Kontakta gärna **Sveriges Släktforskarförbund**
direkt: Box 30222, 104 25 Stockholm. Tel: 08-695 08 90.
E-post: genealog@genealogi.se

i ett landsarkivs källor

vid Släktforscardagarna 1999

bruket. Självklart går man till litteraturen och plockar till sig så mycket man kan.

Men vart går man vidare, för vi vill ju gärna ha kött på benen och inte bara född, vigd och död. Vid landsarkivet i Göteborg har vi alldeles nyligen introducerat ett dataregister som tyvärr ännu så länge bara finns där. Det avser kungliga förordningar, där vi gått igenom årstrycket från 1500-talet till mitten av 1800-talet. Med utgångspunkt från det materialet kan man alltså plocka fram uppgifter på olika författningar som smeder o s v har haft att leva efter. Och på det sättet kan man alltså plocka till sig en rad fakta om vilka lagar och bestämmelse de hade att leva efter. Här är ett exempel:

1622: smedarbetets skrå författat och sammandraget uti efterföljande artiklar alla smeder till nytta och efter rättelse varefter de sig uti alla städer i Sverige rätta och regulera skola såsom äro klensmeder, byssmakare, urmakare, svärdfejare, plåtslagare, hovslagare, knivsmeder, grovsmeder. Och sedan finns det hänvisning till i vilken lagsamling den fullständiga författningstexten finns.

När jag slog i det här registret på järn, så rasade det ut författningar, plakat och kungörelser. De började 1635 och slutade 1833. Det här är alltså en bra utgångspunkt för att få reda på lite grand vad smederna hade att rätta sig efter. Det här registret finns alltså hos oss på landsarkivet i Göteborg och man kan skriva och ställa frågor på det och man kan komma till arkivet och slå i det.

Kyrkböcker

Kyrkobokföringen skall jag passera rätt snabbt. Men Värmland har haft en viss tur då dess kyrkobokföring stått under tillsyn av och förvarats hos landsarkivet i Göteborg under tiden från 1911 och fram till 1997. Och varför det? Jo, för att vid landsarkivet i Göteborg har resurser under årens lopp avsatts för ett omfattande personregistreringsarbete. Vi har t ex registrerat alla våra bouppteckningar fram till 1860 och alla städers födelse-, vigsel-

och dödböcker samt husförhörlängder. Man kan slå upp förfäderna i alfabetiska register.

Vad vi också har gjort, som är alldeles speciellt för Göteborg, är att vi upprättat släktnamnsregister till de olika kyrkböckerna i landsförsamlingarna i alla våra län. Smeder har ju ofta egenartade namn. Det här registret omfattar bara släktnamn, inga fadersnamn. Slår man på släkten Gäv-ert, så får man med alla dess varianter och flera sidor med släktmedlemmar i t ex Eks-härad, Norra Råda, Nedre Ullerud, Visnum. Var än de finns i Värmland eller inom landsarkivets distrikt, så har vi plockat fram dem ur landsförsamlingarnas böcker. Vi har inte gått igenom städerna för de har gått igenom särskilt och till dem finns särskilda register. Registret omfattar landsförsamlingarna och det gäller bara före 1801. Så t o m 1800 har vi gått igenom födelse-, vigsel- och dödböcker, flyttning-slängder och husförhörlängder och noterat alla personer som har egenartade släktnamn. Naturligtvis har vi då fått med oss en hel rad smeder, gruvfolk o s v. Det betyder inte alls att detta är något fullständigt register för smeder, men det kan vara en bra ingång att slå i ett sådant här register. Och vi har alltså plockat fram dem ur svårlästa kyrkböcker. Och det gäller både Göteborgs & Bohus län, Älvsborgs län, Skaraborgs län och Värmlands län. Värmlandsregistren finns i forskarsalen på Arkivcentrum i Karlstad.

Det här kan vara väldigt bra därför att smeder och gesäller är, som ni vet, rätt svårångade då man vill notera varje steg i deras liv. Här har vi t ex släkten Rapp, och då har vi plockat fram de Rappar som finns i husförhörlängderna och i Stora Kil, Nedre Ullerud, Glava och Råmen. Det betyder inte att man kan vara helt säker på att de inte finns i någon annan kyrkbok i Värmland före 1800, eftersom det här registret inte är kontrolläst. Det har varit omöjligt att göra en kontrolläsning.

När vi började med det första registret för Göteborgs och Bohus län hade vaktmästarna som en litet tävling att överraska

forskare med att tala om för dem var de hade släktingar. Om en forskare satt och arbetade med ett namn, så kunde vaktmästaren gå ut till det här registret, som fanns under disken på den tiden. Där kunde han slå upp namnet, och sedan kunde han gå ut till forskaren med en bok och säga: om du slår upp sidan x så hittar du en släkting. Forskarna trodde ju att vaktmästarna till en del var synska. Vi fick bara använda de här registren ihop med arkivarier, för man skulle hela tiden förklara att de inte var kontrollästa och att de var lite osäkra. Nu har vi släppt ut dem och de är till mycket stor glädje för olika typer av forskare.

Skattelängder

I skattelängderna har vi naturligtvis smeder och man får då gå på brukens namn. Där kan man hitta smederna som står skrivna med sina hushåll. Det är ju inte bara att gå i länsstyrelsens arkiv och titta på mantalslängder. Utan vi måste komma ihåg, att det finns en hel mängd andra arkivbildare inom den här sektorn som kronofogden, kronolänsmannen och häradsskrivaren. Alla de här tre för längder av olika slag eller får längder till sig eller bockar av längder etc. De kontrollerade varandra och de upprättade listor och längder för varandra.

I kronofogdens arkiv hittade jag t ex Borgunda-Högstena sockens pantlista. Där fanns en smed och hans hustru. Medan en person fick lämna en rödmålad stugbyggnad i pant så fick smeden lämna en till indrivning förfallen utestående fordran. Det dyker alltså upp sådana här saker hos kronofogen. Han skulle ju plocka in de här pengarna och då gjordes det upp sådana här längder.

Det finns en rad väldigt viktiga längder. Om vi tittar på 1700-talet så finns det något som heter kontributionsrånieriet. Det var en idé som Karl XII genomförde så att man skulle kunna dra in lite mer pengar genom att lägga på en förmögen-

Fortsättning på nästa sida

hetsskatt, inte okänt på något sätt! Och då fick man ju upprätta några slags längder för att komma åt de här pengarna, de så kallade kontributionslängderna, som tyvärr inte alltid är bevarade. De finns delvis i Riksarkivet i renovationer. Men de finns också på landsarkiven i länsstyrelsearkiven eller i kronofogdens arkiv. De tar upp en uppskattning av bebyggda och obebyggda tomter, uppbyggda hus och lös egendom. De var de tre bitarna som man värderade. I de här längderna förekommer liksom många andra människor smeder och bruksfolk överhuvudtaget.

I Göteborg, som jag gått igenom, hittade jag t ex guldsmedsgesäller. Till det här materialet finns det värderingslistor. Bekymret med kronofogdearkiv och kronolänsmansarkiv är att de har fört en ambulerande tillvaro, och när arkiv gör det, har de en förmåga att försvinna eller dyka upp kanske som tätning av tak i torp etc. Får de bara ligga kvar, som på de gamla bruken, så finns arkiven i allmänhet bevarade.

Förteckningar finns ofta över de som fått avskrivning på personella kronoutskylder. Kravet var att man hade fyra underåriga barn, och det hade ju smeder likaväl som andra människor. Då fick man alltså en avskrivning på skatten. Det här var i slutet av 1700-talet. Likadant om man hade stenhus så fick man avskrivning på skatten, och då finns det längder över dem som hade det. Här finns en rad avkortningslängder på skatten överhuvudtaget. Guldsmeden Wallin t ex *driver intet hantverk och dess lilla egendom är försäld till dess kreditorer*. Det var ju ett öde naturligtvis. Jag ber att få uppmärksamma er på de här skattelängderna!

Emigration

Jag kan inte låta bli att nämna emigrationen. Jag slog för skojs skull på smed och Värmland i vårt dataregister över emigranter. Så valde jag Chicago som destination för att se om några rest dit. Det blev en liten chock för där var närmare 200 smeder som hade rest från Värmland till Chicago för att antagligen vara med om återuppbyggnaden av staden eller i varje fall för att förtjäna sitt levebröd där.

Ur den här CD-skivan, som vi har tagit fram tillsammans med Emigrantregistret i Karlstad och Emigrantinstitutet i Växjö, finns 1,3 miljoner emigranter, och det vore konstigt om det inte funnits smeder och

gruvfolk bland dessa. Det är alltså ett material som är mycket användbart.

Suppliker

Låt oss återgå till förvaltningen och länsstyrelsen. Där finns en rad handlingar som man bör peka på och en särskilt fyllig sådan serie är de så kallade supplikerna. Före 1680 gick man till kungs och klagade men efter 1680 blev allmänheten tillsagd att man skulle vända sig till kunglig befallningshavande eller länsstyrelsen med sina klagomål och inte gå till kungs. Kunglig befallningshavande var ju kungens ersättare. Följden av detta blev ju då, att alla våra länsstyrelser fick en rad klagobrev där folk bad om råd etc. Det var mängder av saker som allmänheten gick och gruvade sig över och som man ville ha rättelser i etc. Vem som helst kunde alltså inge en sådan här supplik. En viss begränsning var det i och med att klagandet kostade pengar. Man fick lägga en måttlig stämpelavgift - det känns väl också igen.

Den klagande var ofta utlämnad till en person som kunde skriva. Han fick ofta gå till prästen eller klockaren i församlingen och få hjälp, och dessa kunde styra klagomålet i viss mån.

Jag har tittat på Skaraborgs län. För Värmland har delar av materialet brunnit upp. Men i den äldre delen av arkivet, som finns i Uppsala landsarkiv tillsammans med Örebro län, finns en motsvarande serie som i Skaraborgs län.

Det kan här vara fråga om en skuldfordran, köp och försäljning och nyttjande av jord, storskifte, skatter, arv, militära frågor, löner, dispenser från giftermål, rättsliga ansökningar etc etc. *Avgjorda mål* hette serien i Skaraborgs län och den omfattar 1300 volymer, börjar 1710 och går till 1852.

Men inte nog med det, utan det är faktiskt så, att till de här supplikerna finns det i journalerna samtida årliga personregister. De är inte i alfabetisk ordning men i varje fall upplagda på begynnelsebokstav. Så man kan alltså gå igenom A om man söker någon på A. Och sedan tar man nästa år etc. Och jag lovar att de allra flesta har alltid någon gång under sin livstid skrivit till kunglig befallningshavanden, registren är mycket omfattande.

Här kan man träffa på sådana här typer av anteckningar: *Kruse, Anne Charlotta, om sequest (kvarstad) å smedernas vid Annefors bruk egendom till säkerhet*

för ägandefordran, och så ett belopp. Bakom den här anteckningen finns sedan handlingar bevarade i länsstyrelsens arkiv där smederna finns uppräknade med angivande av vilka som stod för den här fordran.

Tyvärr är det inte alltid som handlingarna finns bevarade. Då får man studera förvaltningen och se hur ärendet har handlagts, hur dossieren har åkt mellan olika myndigheter och var den i slutändan har hamnat, på länsstyrelsen eller någon annanstans. Man kan i viss mån följa i diarierna vart anteckningarna tagit vägen men inte alltid.

Tyvärr finns det inget yrkesregister. Det vore ju verkligen någonting för landsarkivet att låta upprätta!

Jag har ju sysslat en del med Varola församling och när jag bläddrar här dyker det plötsligt upp: *Johannes Larsson att bliva sockensmed i Varola socken med anhållan att honom tillåtas måtte få behålla den lilla stuga han uppsatt på kronparken...*

Protokoll

Så har vi något i det här landet som man kanske inte har så mycket av i andra län-der och det är alla våra många protokoll. Vi har ju protokoll för det allra mesta. De finns uppifrån och ned, från riksdagen och kyrkomötet, länsstyrelsen, landsting, domkapitel, lagmansrätten, hovrätten, häradsrätt, rådhusrätt, magistrat, stadens äldste, sockenstämmen, kyrkofullmäktige, kommunfullmäktige, polisen. Och så kommer alla andra myndigheter ner igenom och alla så för de protokoll.

De som man då, i vårt fall när det gäller smeder och bergsmän, först lägger märke till är naturligtvis domböckerna. Och då finns det särskilda bergstingsrätter, tidigare hette de också hammar-tingsrätter. De finns bevarade på landsarkiven ihop med bergmästarens arkivbildning men det finns också renovationer (renskrifter) av dem i riksarkivet i bergskollegiets arkiv. Renovationerna har Kjell Åberg gett sig på att registrera till glädje för alla släktforskare. Här finns ett oändligt material att dyka ner i.

I de bergstingsrätter som finns på Värmlandsarkiv finns mängder av material som handlar om smeder och deras yrkesutövning. Uppgifter om smeder och gruvfolk finns också i de vanliga domsto-

Fortsättning på nästa sida

Uppgift				
Ofrus Grufvelagets Folk i Norra Trakten				
Långbenshyttan				
Husbondens namn	Äldre Personer	Öfrare med 15 år	Bostadens Namn	Anmärkingar
Pet. Hekengren	2	2	Dahl	Fattigt, mindre Långt, Egar 2 ^{de} Sängar med Jämnare Kläder, Kan ej värdes hemmas
Olaf Hekus	2		Jhem	Fattigt, mindre Långt, Egar 1 st Säng med Jämnare Kläder, Kan ej värdes hemmas
Brutten Dahl	2	1	Jhem	Hjelpbara Örstandigheter, Långt, Egar 2 ^{de} Sängar, Kan ej värdes hemmas
Jan Hornier	2		Kagen	Hjelpbara Örstandigheter, Långt Egar 2 ^{de} Sängar, Kan ej värdes hemmas
Olaf Boule	3		Treby	är anslaget till Skuldhus, har Hjelp- bara Örstandigheter och 2 ^{de} Sängar
Petter Lapp	2	2	Kurn	Fattigt, mindre Långt, Egar 1 st Säng med Jämnare Kläder, Kan ej värdes hemmas
Stigman Olyf	3	2	Treby	är anslaget till Skuldhus, Fattigt Långt, Egar 2 ^{de} Sängar
Jan Kruusku	3		Linnhögden	Hjelpbara Örstandigheter, Långt Egar 2 ^{de} Sängar, Kan värdes hemmas
Anders Hjertby	2	1	Jhem	Fattigt, mindre Långt, Egar 1 st Säng med Jämnare Kläder, Kan ej värdes hemmas
Johann. Asp	2	2	Jhem	Hjelpbara Örstandigheter, Långt 1 Säng, Kan värdes hemmas
Pet. Danneby	3	1	Jhem	Uttfyllt, mindre Långt, 1 Säng Kan ej värdes hemmas
Totalt 26 12				

larna, så man bör även gå igenom t ex saköreslängder och sådant i de vanliga häradsrätterna och man kommer också där att träffa på smeder.

För att man skulle komma till bergsstingsrätten så fick målet röra arbetsplatsen eller yrket som sådant, eller innebära skada på den arbetsplats där man arbetade eller något sådant. Hade man däremot svurit i kyrkan åtalades man vid den vanliga häradsrätten och då lade sig inte bergsstingsrätten i det. Så att som vanlig människa hamnade man i den vanliga kvarnen, medan däremot brott och tvister, som berörde bergshantering, hamnade i bergsstingsrätten.

En fortsättning på det här är, att man också kan gå till magistratens arkiv i städerna och till sockenstämmans protokoll i kyrkoarkiven Där finns en rad uppgifter om människor. Jag gick in i Göteborgs stads magistratsprotokoll och tittade efter smeder och det visade sig att det fanns gott om sådana. Nu råkar det var så väl ordnat där, att vi har registrerat de här protokollen och det har skett i så kallade kontrollböcker. Man har gått igenom protokollen och deras paragrafer och skrivit en kort sammanfattning av dem. Detta gäller bara Göteborgs stad. Vad ni får göra för andra städer är att sätta er med originalen och gå igenom paragraf för paragraf. Det är ju rätt jobbigt att göra detta, men å andra sidan kan det ge väldigt mycket.

Bakom protokollsanteckningen ligger sedan handlingar och man kan alltså hitta t ex själva burskapsansökan från klensmeden Nils Borg med flera. Det finns alltså en rad sådana här noteringar. Det underlättar naturligtvis sökandet att ha sådana här register. Men även om sådana inte finns så kan man gå till själva protokollet och där få en rad uppgifter. Här har vi klensmedsgesällen Nils Bergs ansökan om mästerskap och burskap och guldsmederna Olof, Johan med flera om besvär över magistratens resolution i deras mål mot ämbetet. Här förekommer alltså gång på gång våra smeder och bergsfolk.

Likadant finns det specialdomstolar såsom accisrätten och hallrätten. Hallrätten behandlade manufakturer och fabriker och dit räknades järnbruken i många fall. Så även där förekommer ymnigt den här kategorien av personal.

Skråhandlingar kan vi säga också är en grupp som är alldeles speciell. Skråna finns ju från mycket tidigt och bergsskrået

finns från mitten av 1600-talet och framåt och är en av våra äldsta näringar. Här kan man hitta uppgifter om smeder som t ex: *inkom gesällen Johan Kristoffer Bönicke och sedan han för ämbetet uppvisat dess bölds- och lärobrev daterade 1729 ...* Sedan finns det handlingar till det här protokollet där böldsbrevet ofta finns intaget.

När det gäller skråhandlingar så finns det två stora depåer i vårt land och det är Nordiska Museet och landsarkivet i Göteborg. Skråna i Göteborg omfattade ofta hela området så att rätt mycket av västgötarna finns registrerade i våra skråhandlingar. Där finns alltså mycket handlingar gesäller, mästare etc. Ofta finns där redogörelser för deras meriter.

Slutligen övergick skråna på 1800-talet i fabriks- och hantverksföreningarna. Även deras arkiv finns i viss mån bevarade tillsammans med skråarkiven.

Slutligen får jag bara nämna några arkiv som hastigast och de gäller sjuk- och hälsovård. Det är ju så att sjukhusens och sjukvårdens arkiv finns i våra landsting. Försäkringskassorna utgör statliga myndigheter och de har sitt ursprung rätt mycket i skråväsendet. Det var skråna som från början tryckte på och ville ha den här typen av kassor, begravningskassor, sjukkassor o s v. Men inte förrän 1891 reglerade man det här sparkasseväsendet och fram på 1900-talet kommer en sjukkasselag. Så småningom kommer den allmänna sjukkassan 1955 och vår allmänna försäkringskassa 1963.

Hela det här materialet, särskilt det frivilliga materialet före 1955 har tagits in till landsarkivet och finns tillgängligt, naturligtvis med den sekretess som den personliga integriteten innebär, och kan alltså lånas. Jag tittade t ex på Forsviks bruk och hittade en smed. Här finns det ifyllda blanketter som visar vederbörandes hela sjukdomshistoria.

En kategori som var väldigt utsatt var stenarbetare, och där fick jag tag på en som var född 1872. Vi finner en lång rad av sjukdomar som är inskrivna på hans sjukkort, vilket alltså finns i respektive försäkringskassas arkiv.

Bruksarkiv

Bruksarkiven behandlas i en särskild föreläsning och därför tar jag mig friheten att hoppa över dem. I landsarkivet i Göteborg finns det en rad bruksarkiv som t ex Bäckefors som är rätt mycket innehålls-

Obs!

Du har väl observerat att Årsmötet i år hålls på Tingvallagymnsiet den 31 mars.

rika. Där framgår det t ex mycket väl när man övergick till lancashiremetoden. Man kallade in engelska smeder av vilka för övrigt en rad ligger begravda på Bäckekyrkogård. I detta arkivmaterial, den Wærnska arkivbildningen (det var familjen Wærn som ägde Bäckefors), finns väldigt mycket handlingar kring tillverkningsmetoderna och produkterna.

I övrigt är bruksarkiven användbara ur forskningssynpunkt och det är då främst avräkningsböckerna som är den källa som man i första hand har användning för. Man får komma ihåg att det inte har funnits några tvingande bestämmelser när det gäller företagsarkiv att de skall bevaras för framtiden. Det finns en utomordentlig uppsats i *Bland bergsmän och bruksfolk* om hur det går till att söka i de här räkenskaperna.

Bergmästarens arkiv

Nu har jag utelämnat hela bergmästarens arkiv som finns i Värmlandsarkiv, och jag antar att de arkivarier, som arbetar där, lär sig beståndet för att kunna handleda forskarna. Där finns naturligtvis handlingar om smeder, men å andra sidan är det materialet inte dominerande. Det är betydligt mer uppgifter och mer kött på benen i källorna som jag gått igenom än i de som finns i bergmästararkiven.

Här finns t ex protokoll vid masmästarmöten vilka oftast endast innehåller vilka som var närvarande eller vilka som arbetade vid en hytta.

Där finns inmutningsböcker och andra längder av olika slag. Men de ger inte särskilt mycket om personerna som sådana. De ger däremot väldigt mycket om bergsbruket som sådant. Särskilt de handlingar som är ordnade bruksvis och hyttvis, där man kan slå upp namnet och få de grundläggande uppgifterna om respektive bruk eller hytta. Så jag lämnar detta material därhän och hoppas att jag gett Er några ingångar till och idéer om det stora officiella materialet. Förutom i vissa specialarkiv kan man söka smeder där man söker andra.

Kyrkotagning, kransbrott, kyrkoplikt och stå uppenbar skrift

I samband med släkt- och hembygdsforskning är det ej ovanligt, att man påträffar något av rubr uttryck, alla tillhörande en svunnen tid.

Kyrktagning eller *kyrkogång* utgjorde en gammal ritual, som innebar, att en barnaföderska efter sin nedkomst skulle renas och därefter återupptas i kyrkans gemenskap. Att föda barn betraktades sålunda som något oheligt och syndfullt, som måste sonas. Under den kyrkliga akten ifråga fick modena knäfalla på särskild pall, vilken dock ej fick nyttjas av kvinna, som fött barn "för tidigt", d v s nedkommit innan hon blivit gift eller al-

ternativt kortare tid än nio månader efter vigsel. Då ansågs hon okysk. Vid kyrkotagning skulle man offra något, antingen i pengar, som det var ont om, eller naturprodukt (offertråd t ex), varav vederbörande klockare erhöll viss andel. År 1699 omtalas från Köla socken, att barnaföderskor jämte dopfaddrar - dessa var i allmänhet tre män och tre kvinnor, varav en dräng och en piga, sistsagda sålunda ogifta - offrade så snart modern återintagits i församlingen och hennes barn kristnats. I senare tid satt botgörerskan, d v s den nyblivna modern under ritualen i kyrkgången eller framme vid altaret. Den,

som ej lät sig kyrkotagas, kunde ådömas böter.

Hade barn blivit avlat utom äktenskap, kunde mannen låta kyrkotaga kvinnan som sin hustru, varmed akten gavs en juridisk dimension, innebärande äktenskapslöfte och åtföljande arvsrätt för barnet. Givetvis ålåg det präst och kyrkostämma tillse, att kontrahenterna ifråga senare verkligen ingick laggilt äktenskap. I Sverige avvecklades begreppet kyrkotagning så sent som år 1948.

För så kallat *kransbrott* kunde ett hjonlag, d v s äkta par bötfällas, om deras barn fötts inom nio månader efter ingånget äktenskap. För tidigt "sängelag" hade bevisligen ägt rum. Böter erlades till kyrkan av mannen till ett på förhand överenskommet värde.

I 1686 års kyrkolag stadgades kyrkoplikt, innebärande att man en gång om året lät *skrifta sig* för präst. Det betydde, att man bekände sina synder och erhöll därefter vanligen absolution d v s förlåtelse, frikännande. Skriftermål omtalas från Köla år 1670. Akten förrättades i regel före högmässans sammanringning, och alla, som ville låta skrifta sig, steg upp från sina kyrkstolar och trädde fram till kyrkokoret eller föll på knä i gången. Denna enskilda plikt var även en förberedelse inför nattvardsgång, men skriftermål är sedan år 1916 ej obligatorisk.

Vid inträffade allvarigare förseelser och överträdelser av allmän lag, måste den felande stå så kallad *uppenbar skrift*, medförande att den skriftande fick stå utanför sockenkyrkan eller i dess vapenhus ett antal sön- eller helgdagar, olika många beroende på förseelsens art och beskaffenhet. Syndaren skulle för kyrkomenigheten visa sitt botfärdiga sinne och blev därefter med få undantag återupptagna i kyrkogemenskapen.

Roland Kihlstadius, Karlstad

Källor:

I Köla, del I-V, skrifter utgivna av Köla sockens arkiv- och folkminneskommitté.

Blev giftprästen frisläppt i hemlighet?

I Södertälje-Probanden nr 136 publicerar Anna-Lisa Tempelman följande märkliga dokument från sitt släktarkiv. Se även VärmlandsAnor 1999:1 och 1999:2.

Dagen efter det enligt officiell uppgift den till döden dömda Silbodalsprästen Anders Lindbäck, gått rättvisan i förväg genom hängning, inkom till min farfar målarmästaren OS Tempelman, boende vid riksvägen mellan Karlstad och Åmål, några kilometer norr om nuvarande Säffle en landsvägsvandrande och bad om något att äta. Och som han verkade snygg och städdad inbjöds han att delta i familjens kvällsmål.

Under måltiden samtalades om diverse, vilket visade att det ej var någon vanlig landsvägsfluffare. Och när han gått upp från bordet och tackat för mat och vänligt bemötande sade han, - ja nu skall ni snart få höra att Silbodalsprästen begått självmord genom hängning, varefter han fortsatte sin vandring.

När han avlägsnat sig säger min farfar till familjemedlemmarna, - jag är övertygad om att detta var Silbodalsprästen och om det är sant vad han sade, har han hjälpts ut och rymt.

När om några år ryktet började gå i trakten att svenska utvandrare träffat Lindbäck i USA blev min farfar fullt övertygad om att det var Silbodalsprästen som gästade hans hem på väg till Göteborg eller Norge och vidare till Amerika och friheten. Min far var då för ung att minnas något vidare om besöket. Men min farbror. Avliden vid 90 års ålder 1933, som visades i hemmet vid besöket, brukade tala om händelser från sin tidiga ungdom och även besöket av den förmodade Silbodalsprästen, var fullt övertygad om att det var Anders Lindbäck som på väg till USA och friheten besökte min farfars hem.

Östertälje den 1/5 1952

J K Tempelman
Kyrkvård

Assessorn och pigan - sanning eller sägen?

Assessor Bengt von Echstedt är en betydelsefull och remarkabel person i Kila sockens historia. Åren 1762-64 lät han nybygga Smedbyns gård till att bli en anläggning i stram karolinsk stil, i sitt inre prytt med sköna väggmålningar med bl.a. bibliska motiv. Han var också en ledande förtroendeman och donator i socknen. Som ett tecken på hans insatser finns ännu idag hans initialer på Kila kyrkas torn, som byggdes under hans tid som kyrkoföreståndare.

Ett bestående minne av von Echstedt är också hans gård, som efter förvärv 1939 av Värmlands museum kunde räddas från förfall genom restaurering och öppnades för allmänheten 1958. Idag är von Echstedtska gården i Västra Smedbyn, Kila, Säffle kommuns viktigaste kulturminne och ett mål för turister från när och fjärran. Om ni inte redan har varit där så rekommenderas varmt ett besök nästa sommar!

Många känner till att det finns många berättelser och sägner kring von Echstedtska gården. Mest ryktbara är förstås historierna om diverse spökerier, framför allt den om "drängen som visste för mycket" - som hade hjälpt assessorn att tillverka falska mynt och därvid måste röjas ur vägen för att inte historien skulle komma ut. Drängen begravdes sedan under sängkammargolvet! En annan handlar om pigan som av våda slog ihjäl sin egen fästman med en nyckelknippa och som sedan dess inte har fått ro. Eller om allén till kyrkan, som von Echstedt betalade med falska pengar, vilket visar sig genom att träden ännu efter 200 år är små och knotiga.

Det är naturligtvis svårt att bedöma vad i allt detta som skulle kunna ha en historisk kärna - om man skalar bort de övernaturliga inslagen. Redan 1933 återgav C. V. Bromander i en artikel i *Värmland Förre och Nu* en del sägner kring gården. Men visst är det fascinerande att det ännu mer än 200 år efter von Echstedts död finns traditionsbärare som kan återge berättelser om assessorn och hans samtida.

Det är en sådan historia denna artikel skall handla om. Den berättades bland ättlingar till en familj från Kilerud i Kila socken. En av dem var Harald Sandberg i Kilerud (nu avliden), som för en av artikelnas upphovsmän i början av 1980-talet kunde berätta att en anmoder till honom varit piga hos von Echstedt. Pigan hade blivit med barn, och det var inte bättre än att assessorn själv var barnets far. Von Echstedt såg då till att pigan blev gift med en snickare i trakten, och åt pigan gav han en gård i Lillerud för att ge den nya familjen en möjlighet till försörjning.

Historien har cirkulerat bland andra och torde ha ungefär samma innehåll. Vid första påseendet är det väl påståendet om att pigan fått en gård i gåva som är det mest slående. Berättelser om att husbönder, ja t.o.m. kungligheter gjort ogifta kvinnor med barn är ju kända. Det svåra i sådana fall är ju att kunna verifiera sanningshalten i släktberättelserna.

Pigan i detta fall kan identifieras med Maria Hallstedt. Hon var anmoder till Harald Sandberg och andra som också känt till berättelsen. Maria var född 15/4

1756 på Norbro i Bro socken, som dotter till Per Hallstedt och hans hustru Stina Eriksdotter. Av husförhörlängden att döma torde hon ha kommit till Smedbyn som piga hos von Echstedt och hans hustru kring 1773-74. Hon finns med även i nästa husförhörlängd (Kila AI:6, 1776-82) och finns där bland de först nämnda bland tjänstefolket. 18 november 1781 betecknas hon som hushållerska, när hon nu ingår äktenskap med snickaren Jan Kihlberg. Maria var då höggravid för bara åtta dagar senare föder hon en son i Fjäll, Kila. Sonen får heta Jan efter sin laglige fader.

Det är alltså denne gosse som skulle vara frukten av en förbindelse med Bengt von Echstedt. Den mest intressanta och pikanta detaljen är ju att pigan och hennes man skulle ha fått en gård av von Echstedt. Denna detalj kan faktiskt verifieras genom Näs häradsrätts lagfartsprotokoll av den 17 oktober 1792. (Näs häradsrätt AIIa:4 1780-1799). Där kan under § 154 följande läsas:

Den 1/12 del efter helt i hemmanet Lillerud som pigan Maria Hallstedt fått af Assessoren Vålborne Herr Bengt von Echstedt för flera års trogen tjänst under vilkor att denna gåfva, om Maria före gifvaren dödde ogift, den samma aldeles förfallen ränta, men i annan händelse ägde att för sig och sina arfvingar behålla nämnda hemmansdel jemte de husen dertil som gamla Torparen Sven Ersson bebor tillika med en af Bodarna, som alt gåfvobrevet af d: 1 Junii 1781 med Hr Assessorens egenhändiga underskrift och sigill bestyrkt utvisar, blef nu för bemänte Maria Hallstedt upbuden 1 ggn. Dock bör gåfvobrevet innan vidare lagfart meddelas af 2ne vittnen undertecknas och bestyrkas.

Ytterligare uppbud sker den 15 mars 1793 (andra) och 28 oktober 1793 (tredje). Då har också gåvobrevet vederbörligen bevitnats. Vi har aldrig stött på något liknande - att en herreman/ståndsperson ger en gård (om än en liten sådan) som tack för "trogen tjänst" till en piga som varit

Olof Persson i Kyrkebyn

verksam under bara några år. Om någon av tidningens läsekrets känner till något jämförbart fall så vore det intressant att få höra om detta.

Man kan naturligtvis fråga sig, om det förtjänar att fästas någon tilltro till berättelsen. De beskrivna händelserna ligger ju mer än 200 år tillbaka i tiden och kan ha förvanskats åtskilligt genom generationers traderande. Ett annat frågetecken skulle ju kunna vara att berättelsen inte är genuin, utan bara en hypotes av någon som i senare tider läst lagfartsprotokollet. Det sistnämnda verkar dock mycket osannolikt.

En viktig invändning är förstas också att Bengt von Echstedt inte hade barn i något av sina båda äktenskap. Detta förutsätter ju naturligtvis inte att von Echstedt var oförmögen att bli far. Båda hustrurna var i fyrtioårsåldern när de gifte sig med honom. Episoden med Bengt von Echstedt och Maria Hallstedt kommer ändå aldrig att kunna bli mera än en spännande detalj och en overifierbar hypotes i Maria Hallstedts avkomlingars släkträd!

Vad hände då sedan med artikelns huvudpersoner? Bengt von Echstedt dog redan 1794 och Smedbyns gård - von Echstedtska gården - kom efter andra hustruns död 1812 att ärvas av Bengts styvson (första fruns son i hennes första gifte). Styvsonen hette Jakob Gustaf Roman. Maria Hallstedt och Jan Kihlberg bodde kvar i Lillerud och fick ytterligare tre barn. "Snickaren, konstförfarne" Jan Kihlberg dog av "sömnslag" den 14 mars 1807 i Lillerud. Maria flyttade senare till en son i Kilerud och avled den 21 mars 1830.

Arne Berg

Carl-Johan Ivarsson

Folkkonstnären Olof Persson i Kyrkebyn var en förmögen, originell och sägenomspunnen träsnidare som levde 1760-1830 i Östervallskogs socken. Hans föremål blev tillverkade med stor kärlek, fantasi och hantverksskicklighet. Ofta är de signerade med hans vackra monogram OP+ eller OPS. Trots att flertalet kyrkor i västra Värmland och Norge lär ha försetts med andlig konst ur Olofs hand, är det bara hans arbeten för Järnskogs, Töcksmarks och Östervallskogs kyrkor som nuförtiden är ihågkomna. Om man därtill lägger hans egensinta drakspinnrock och gubbstol kan nog Olof

anses som en av de mest intressanta allmogekonstnärer Värmland haft.

För att öka kunskapen och kännedomen om konstmästaren i Kyrkebyn håller jag på i samarbete med Fornminnesföreningen Nordmarksstugan (Töcksfors) att söka efter och dokumentera hans föremål. Jag är intresserad av att ta del av alster som är förfärdigade av Olof Persson, släktuppgifter, sägner, material om honom och Kyrkebyn.

Ulf Johnsson

Utblicksvägen 8D

671 33 Arvika

tel 0570-80747

Hyvel tillverkad av allmogekonstnären Olof Persson i Kyrkebyn

VärmlandsRötter

www.genealogi.se/varmland

för oss med rötter i Värmland

En databas blir till

Min farmor, Alma Carolina Svensson, var född 1867 i Dahln i Nordmarks socken, strax norr om Filipstad. Hon gifte sig år 1900 med Albert Carlsson, som då var lärare vid Lundsberg och de fick fyra söner, varav de tre som nådde vuxen ålder bytte namn till Dalhammar, delvis inspirerade av moderns födelsehem, som då sålts ur släkten för länge sedan. Albert och Alma och sönerna hamnade senare i Stockholm, men återvände ofta om somrarna till Almas syster Nanna, som var bosatt i Finn-mossen i Nordmark.

"Moster Nannas" stuga var en fast punkt i tillvaron och ärvdes så småningom av min far Sven, och nu är den min och min familjs. Min far var också släktforskare och ägnade mycket intresse åt sin mors antavla, som helt håller sig inom Värmlands gränser, på mormoderns sida enbart i Nordmark, på morfaderns dyker andra trakter upp, såsom Ransäter, Lysvik och Övre Ullerud. Dessa djupa rötter i Nordmark plus stugans existens och en viss hemkänsla i trakten har gjort att jag på senare år börjat forska litet mer ordentligt om denna bit av min antavla, som i övrigt rymmer de flesta landsändar.

Av goda vänner som sysslade med sockenforskning blev jag inspirerad att söka en socken som jag kunde hålla på med, och det blev Nordmark. Arkivalierna om socknen fanns då i Göteborg och nu i Karlstad, och tillfällena till arkivbesök där har inte varit så många, men med hjälp av SVAR går det ganska bra ändå. Jag har köpt in korten för socknen och några kringliggande socknars födelseböcker, främst då Färnebo-Filipstads. Där verkar kontakterna vara täta, och Nordmark är ju en utbrytning ur Färnebo, vilket skedde 1727. Jag har också köpt in mikrokort av Fredrik Fryxells "Värmlands Släktbok", Erik Fernows "Philipstads släfter", och samlar också tryckt litteratur, som kan bidra till kännedom om traktens personhistoria.

Målet är ju en fullständig genomgång av böckerna för Nordmark, men jag insåg raskt att så snäva gränser gick inte att ha,

utan nu tar jag med alla som har någon anknytning dit eller till annan socken i Färnebo härad, även om Nordmarksborna har prioritet. Den främre tidsgränsen sätter jag någonstans omkring 1920, även om en eller annan yngre person också finns med.

Jag använder Disgen sedan länge och tycker det fungerar bra. Basen startades genom att jag för en del år sedan var någon dag i Växjö och då matade in de Nordmarksbor jag hittade i kyrkböckerna från Upper Michigan, främst städerna Ishpeming och Neganee, där jag visste att en hel del gruvarbetare från Värmland slagit sig ned. Några år tidigare hade jag varit där och träffat farmors kusinbarn, och dessa återfann jag nu i medlemslängderna i Växjö.

Sen kopierade jag in farmors antavla i Nordmarksbasen, och hade då en liten start. Under en regning sommar i Finn-mossen började jag mata in Karl Löfströms "Åskagssläkten" för läsapparaten var kvar i stan. Boken har stort intresse för bygden, och där finns en del Nordmarksbor med, även om de flesta bor i Färnebo och Kroppa. Hemma igen började jag med den senaste husförhållningslängden, och jobbar mig sakta bakåt. Som omväxling till den mer systematiska inmatningen tar jag mig också friheten att följa upp namn jag blir nyfiken på, som t.ex. Hasselblad och Landberg. Peter Landberg var församlingens första präst och det finns en stencilerad skrift om hans ättlingar, som jag matat in, men han hade också en bror Jöns, som hade väldigt många barn, och som inte finns redovisade i någon skrift, så då är det roligt att försöka trassla ut dem.

John Ericssons antavla har jag med, och Fredrik August Dahlgrens, bägge i egenskap av kändisar med rötter i socknen.

Jag noterade att en del gruvarbetare utvandrade till Norge, men visste inte bakgrunden till att de flyttade till "Bamble Prestegjell". I början av år 2000 fick jag via Anbytarforum kontakt med en norr-

man, Kjell Woje, som forskade på Bamble och sökte uppgifter om gruvarbetarnas härkomst. Det visade sig att det öppnades en apatitgruva där (apatit har man till konstgödning) på 1870-talet och man behövde erfaret gruvfolk. En av förmännen hade arbetat i Nordmark och värvade därpå folk därifrån. Somliga av dessa kom hem igen, andra for till USA och en del stannade i Norge.

En del borgare och präster i Filipstad under 1600- och 1700-tal har också hamnat i basen, då de ryms inom det geografiska område jag tänkt mig, och dessutom dyker upp i litteraturen i olika sammanhang och då ofta är hopsläktade, så att det är omöjligt att hålla ordning på dem annars.

Jag kanske bör nämna att jag försöker utnyttja alla möjligheter att göra ordentliga källhänvisningar och litteraturreferenser, så att allt ska vara väl dokumenterat.

Arbetet med databasen är på mycket lång sikt, och jag ser det som en ren hobby-syssla, som jag tar ett tag med när jag har tid. Vid sekelskiftet 1900 bodde ca 2500 personer i socknen, så det är ganska många att jobba med. Nu bor där ca 250 personer, så nedläggningen av gruvorna har slagit hårt.

Databasen omfattar nu ungefär 5000 personer, så det är oerhört många som saknas. Trots det har den ett visst värde, och jag har låtit Hembygdsföreningen i Nordmark få disponera en kopia av den, sedan vi gjort upp ett avtal om vilka förutsättningar som gäller. Besökare kan söka i basen och få med sig en utskrift, om de hittar något, och det verkar vara uppskattat. Till nästa sommar ska de få en ny och utökad kopia.

Elisabeth Thorsell

Du kan bli **Stödjande medlem** i **Sveriges**

Släktforskarförbund, för bara

180 kr/år. Du får *Släkthistoriskt Forum*, *Svenska Antavlor*, köprabatter m.m.

Sveriges Släktforskarförbund,

Box 30222, 104 25 Stockholm. Tel. 08-695 08 90. E-post: genealogi@genealogi.se

Vårens program

Årsmöte med föredrag

Lördag 31 mars kl 13.00

Tingvallagymnasiets aula, Karlstad

Ordf i Sveriges Släktforskarförbund Ted Rosvall föreläser om

Mannen som försvann

Sedvanliga årsmötesförhandlingar

Kaffe

Fikaträff

Torsdag 26 april

Vi träffas i forskarsalen på Arkivcentrum (se Rådgivning ... nedan)

Sedan går vid upp till Bror Almquist-salen kl 19.00.

Där dricker vi kaffe, ägnar oss åt anbyten och pratar släktforskning.

Föreningen bjuder på kaffe med dopp

Vårutflykt till Munkfors

Lördag 12 maj

Vi träffas vid Gamla Bruket kl 11.00.

Visning av Gamla Bruket, muséet, fotoarkivet och registreringen av kyrkböcker.

Vi får också träffa bygdeforskare från Munkfors.

Eventuellt kan ytterligare aktiviteter läggas in i programmet.

Bindande anmälan senast den 7 maj till ordf som ordnar samåkning.

tel 054-872754 eller 070-6348187

Meddela om Du har egen bil och kan ta medpassagerare.

Rådgivning i forskarsalen

Under våren kommer forskarsalen på Arkivcentrum i Karlstad att vara

öppen måndags- och torsdagskvällar till kl 20.00.

En erfaren släktforskare från föreningen kommer att finnas till hands på

torsdagskvällarna för frågor och hjälp med problemlösning.

Nyborjare får hjälp med att komma igång med sin forskning

Skrivartävling

Nr 81

I samarbete med Smålands Gille i Göteborg anordnar Svenska Emigrantinstitutet i Växjö en tävling som är öppen för alla, som vill berätta om utvandring eller invandring.

Är du släktforskare och vill berätta om din forskning?
Vill du skriva en berättelse i Vilhelm Mobergs anda om utvandring?
Är du född i något annat land och vill berätta om hur det var att komma till Sverige?
Vill du skriva om dagens mångkulturella samhälle?

Det kan vara som en uppsats, novell, teaterpjäs, dikt eller sångtext.

Skicka in ditt bidrag senast 1/6 2001 som en Word-fil till:
info@svenskaemigrantinstitutet.g.se
eller i vanligt brev till:
Svenska Emigrantinstitutet, Box 201, 351 04 Växjö
(märk kuvertet "Tävling")

Det inskickade textmaterialet bör inte överstiga fem boksidor.

Tävlingen är uppdelad i tre klasser:

Barn upp till 13 år

Tonåringar

20 år och uppåt

Glöm inte att ange vilken klass du tävlar i!

I varje klass är förstapriset 1000:-

Dessutom delar Svenska Emigrantinstitutet, Emigrantinstitutets Vänner och Vilhelm Moberg-Sällskapet ut ett stort antal extrapriser.

Information finns också på: www.svenskaemigrantinstitutet.g.se

Tacksam för införande av denna antavla, över min fars släkt i Västra Ämtervik och Brunskog, i VärmlandsAnor.

Jag har under hösten besökt det nyöppnade arkivet i Karlstad. Det är bara att gratulera och konstatera att även vi "utanför" Värmland har glädje av det lätt tillgängliga arkivet.

Sune Johansson
Banérgatan 7
752 37 Uppsala

Tingshuskonferensen

Helgen 7-8 april invigs en permanentutställning om värmländsk kriminalhistoria på tingshuset i Häljebol. I programmet ingår en konferens lördagen den 7 april, samarrangerad av Föreningen Tingshuset i Häljebol, Värmlands Hembygdsförbund, Värmlands Släktforskarförening och Studieförbundet Vuxenskolan. Temat för dagen är brott och straff i äldre tider.

Den som vill ha vidare information och särskild inbjudan kan vända sig till Föreningen Tingshuset i Häljebol - adr Tingshuset, Häljebol, 661 95 V Nysäter, tel 0533/310 22. Det går också bra att ta kontakt med Peter Olausson per e-brev eneby.gillberga@telia.com

Du kan bli Stödjande medlem i **Sveriges Släktforskarförbund**, för bara

180 kr/år. Du får *Släkthistoriskt Forum*, *Svenska Antavlor*, köprabatter m.m.

Sveriges Släktforskarförbund,

Box 30222, 104 25 Stockholm. Tel. 08-695 08 90. E-post: genealogi@genealogi.se

Antavla nr 081	Upprättad för Bror Albert Johansson, f 17/7-1891 i Lilla Västerbykil, Västerfärnebo(U) f(2) t. Sune Johansson. Orter i (S) lån om inte annat anges			
Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63
Nr 2. far	Persson	Olofsson, Per	Persson, Olof	Eriksson, Per
Nilsson	Nils	f. 19/1-1785	1734, V Ämtervik, Aplung - 1805	1701, V Ämtervik - 1783, V Ämtervik
Johan	f. 31/8-1829	V Ämtervik, Aplungstorp	Jonsdotter, Britta	Knutsdotter, Elin
f. 11/8-1857	V Ämtervik, Persby	8	1747, V Ämtervik, Aplungstorp - 1803	1710, V Ämtervik - 1769, V Ämtervik
V Ämtervik, Aplungsås.	d.	Nilsson, Maria	Håkansson, Nils	Jansdotter, Ingeborg
d. 18/5-1931	Nordamerika(US)	f. 23/4-1785	1750, V Ämtervik, Persby - 1824	1717, V Ämtervik - 1769, V Ämtervik
Sala(U)	4	V Ämtervik, Persby	Ersdotter, Catarina	Eriksson, Håkan
			9	Nilsson, Karin
			1756, V Ämtervik, Bäckebron - 1832	1723, V Ämtervik - 1778, V Ämtervik
				1731, V Ämtervik - 1769, V Ämtervik
				1736, V Ämtervik - 1778, V Ämtervik
				1740, Brunskog -
				1739, Brunskog -
Nr 1. ansökare				
Johansson	f. 5/1-1833	10	1769, Brunskog, Edane - Brunsbog	Nilsson, Olof
Bror Albert	V Ämtervik, Kisterud		Pärsson, Olof	Nilsson, Marit
d.	f. 29/1-1808	Olofsdotter, Katarina	1785, V Ämtervik, Bråten - 1809 i krig	Svensson, Per
f. 17/7-1891	Nordamerika(US)	V Ämtervik, Folkesgården	Jonsdotter, Britta	Jansdotter, Britta
Västerfärnebo(U)	5	11	1770, V Ämtervik, Folkesgården - 1846	Jonsson, Jon
d. 28/4-1971			Matsson, Mats	Månsdotter, Karin
Söderfors(C)			1744, Västerfärnebo(U), Salängen - 1800	1745, V Ämtervik - 1833, V Ämtervik
			Matsdotter, Sara	Ersson, Mats
			1752, Västerfärnebo(U), Hedäker - 1807	1711, Västerfärnebo(U) - 1773
			12	Jansdotter, Maria
			Jansson, Anders	1720, Västerfärnebo(U) - 1797
			Andersdotter, Anna	Andersson, Jan J
			f. 8/1-1793	Persdotter, Brita
			Västerfärnebo(U), Hågebacken	1730, Västerfärnebo(U) - 1795
			6	Nilsson, Anders
			1742, Västerfärnebo(U), Lars-Olsbyn -	1721, Västerfärnebo(U) - 1762
Nr 3. mor			13	Jansdotter, Lisa
Andersdotter	Persdotter	Persson, Per	Jansson, Per	1731, Västerfärnebo(U) - 1773
Johanna Augusta	Stina	f. 2/2-1807	1772, Västerfärnebo(U), Sörsalbo - 1834	Olofsson, Jan
			Matsdotter, Stina	1745, Västerfärnebo(U) -
			14	Persdotter, Maria
			f. 27/11-1833	Jansson, Mattis
			Västerfärnebo(U), Sörsalbo	1736, Västerfärnebo(U) -
			Jonsdotter, Sara	Margareta
			f. 4/11-1812	1743, Västerfärnebo(U) -
			Västerfärnebo(U), Sörgårbo	1741, Västerfärnebo(U) - 1790
			7	Jansdotter, Anna
			15	1744, Västerfärnebo(U) -
				1731, Västerfärnebo(U) -
				1740, Västerfärnebo(U) -
7/1-1999				

Ur andra medlemsblad

Nr 82

Värmlänningar

Släkthistoriskt Forum 2000:5 (Sveriges Släktforskarförbund) Efterlysningar berörande Filipstad (Brattström, Sylvius), Stavnäs (Sölje kvarn), Varnum, Visnum och Väse.

Släkt-Trädet 2000:4 (Nordvärmlands Släktforskarförbund) Om brott och straff i Fryksdalen i forna tider av *Olof Hampus*.
ÄSF-Nytt 2001:1 (Ängelholms Släkt- och Folklivsforskarförbund) Skånsk historik om Selma Lagerlöfs romanfigur Körkarlen av *Gunilla Greger*. Gamla svensk-amerikanska foton föreställande Karl Fredrik Edgren f 1872 i Stavnäs, d 1954 i Duluth. Dennes hustru Matilda Nilsson Hagberg f 1876 i Långserud. Reinhold Edgren f 1864 i Gillberga, d 1941 i Superior. Dennes hustru Anna Maria Nilsson Hagberg f 1874 i Långserud, d 1953 i Superior.

Övrigt

An-Siktet 2000:4 (Folkare Släktforskarförbund) Om Barnaqvinnors Kyrckio-gång av *Barbro Vikström*

Arosiana våren 2001 (Västerås Släktforskarclubb). Salpeter och kruttillverkning av *Brage Lundström*.

Flydda dagar 2000:3 (Linde Bergslags Släktforskarförbund) Om undantag av *Calle Lindström*.

MGF-Nytt 2001:1 (Midälva Genealogiska Förening) Elektroniska lantmäterikartor för släkt- och hembygdsforskning av *Karl-Ingvar Ångström*.

SkåneGenealogen 2000:2 (Skånes Genealogiska Förbund) Att välja döden av *Bodil Persson*: om självmord.

Släkthistoriskt Forum 2000:5 (Sveriges Släktforskarförbund) Oäkta barns rättsliga ställning vid mitten av 1700-talet av *Sigrid*

När min mors kusin, Karin Björkman, fyllde år, fick hon en antavla på sin mor Emilia Djupman. Den var på fyra generationer, men har nu utökats så långt det, med rimliga insatser, låter sig göras.

Hjälp med anorna i Gillberga och Stavnäs har jag fått av Lennart Gustavsson.

Gunnar Jonsson
 Älvhagsgatan 25
 661 40 Säffle

Håkanson

Västanbladet 2000:4 (Göteborgs-Regionens Släktforskare) Från hjälphustru till barnmorska av *Karin Edvall*.

Anor i Sunne socken med omgivning

Den nu bortgångne Gunnar Almqvists Fryksdals härads domböcker har varit en mycket god källa för forskning i Sunne och angränsande socknar efter värmländska anor vid sköna Övre Frykens stränder. Där jag sitter i Stockholm bekräftar han att en av mina tidiga anor i Värmland, nämndemannen Nils i By, var hemmahörande i byn By vid dessa stränder och uppges enligt domboken vara omkring 70 år vid tinget 1625. Han är således född i mitten av 1500-talet. Genom Almqvists stora arbete förtydligas ofta bilden av mina anfäder.

Nils dotterson, bonden Lars Andersson i By, förekommer i domboken 1679 med följande text: För att ha lämnat vakt-hållningen vid Eda skans (vid norska gränsen) har följande instämts, så följer en uppräknig av 20 namn inklusive Lars i By. Somliga skyller på sjukdom, andra på att maten tagit slut för dem. Ärendet hän-skjutes till landshövdingen. Men denna tid var pressad på många håll i Sverige

(slaget vid Lund utkämpades i december 1676).

Bättre känner jag tillståndet i landet tio generationer senare, krigsvintern 1944. Från januari till början av april låg jag inkallad i samma område, grannorten Charlottenberg. Men i motsats till anfadern stannade jag tiden ut även om det var kallt. Förhållandena i övrigt skall nog inte jämföras.

I ett domböksutslag i november 1663 finner jag: Syn har förrättats mellan Ivarsbjörke och Edsbjörke i närvaro av kyrkoherden mr Måns i Fryksdalen. Bland andra närvarade mina anfäder Nils Ivarsson för Ivarsbjörke och Esbjörn Knutsson för Edsbjörke. "Mäster" Måns som heter Schivedius är en avlägsen släkting till min hustru Gun.

Från samma ting 1663 noteras också Fältväbeln Bryngel Tolsson i Torp åtar sig att svara för den salttunna som Lars Månsson i Högberg står antecknad för hos Gustaf Börjesson i Karlstad. Lars

Månsson är en av mina anfäder och Gustaf Börjesson, borgmästare mm tillhör Guns förfäder. Vi hoppas idag mer än 300 år senare att skulder är reglerad.

Sommaren 1990 i augusti efter en resa i Norge körde vi in över svensk-norska finnmarker och övernattade i Östmarks Gästgiveri. När vi kom att tala släkt där, sade värdinnan Märta Arvidsson, varför inte besöka släktforskaren och kyrkvaktaren Yngve Fredsberg i Lämbacken. Det blev en fin kontakt och hans stora diagram gav oss en gemensam ana tolv generationer bakåt, Olof Toresson i Långserud.

Vad vi inte visste var att Olof Toresson var en av många värmländska förfäder till The man on the moon, Buzz Aldrin. Historien om Aldrin berättas i Famous Swedish Americans i ett avsnitt där Arne Linnarud medverkat. För övrigt är det en förmån att forska i Sunne där Linnarud och partners kartlagt socknen på basis av kyrkobokföringen från 1600-talet och framåt.

Åke Byqvist, Stockholm

Antavla nr 082	Upprättad för Emelia Djupman, f 13/6-1894 i Djupvikens soldattorp Djupmanskerud i Kila. m(3) t Karin Björkman. Orter i (S) län om inte annat anges				
Generation I	Generation II	Generation III	Generation IV	Generation V	
Nr 2-3 (1)	Nr 4-7	Nr 8-15	Nr 16-31	Nr 32-63	
Nr 2, far	Kil-Nilsson	Nilsson, Nils. Torpare	Persson, Nils	Nilsson, Per	1/2-1729, Gillberga - 21/11-1803, Gillberga
Djupman-Karlsson	Karl	f. 7/2-1797, Gillberga, Högsäter S	1766, Gillberga - 21/5-1796, Gillberga	Jonsdotter, Britta	1732 - 29/7-1801, Gillberga
Johan Gustav	Soldat	d. 6/9-1854, Gillberga, Speke	Nilsson, Annika		
Soldat	f. 3/1-1838	g. 26/12-1820, Gillberga	8		
f. 29/5-1858	Gillberga, Åsketan	Larsdotter, Anna	Eriksson, Lars	Isaksson, Erik	f. 4/4-1724, Stavnäs, Störmne, Blomtorp
Långserud, Kastensbol	d. 8/9-1871	f. 7/2-1795, Gillberga, Gårdsjö	15/4-1754, Stavnäs - 1819, Gillberga	Hansdotter, Annika	f. 1724
d. 5/2-1913	Kila, Bänterud	d. 5/4-1863, Gillberga, Galtebol	Johansdotter, Annika	Johansson, Johan	f. 1726
Gillberga, Kisterud	g. 25/3-1859	4	9	Ersdotter, Anna	1724 - 9/10-1773, Borgvik, Sparnäs
g. 8/2-1884	Ersdotter	Ed-Jonsson, Erik. Fältjägare		Jonsson, Jonas. Torpare	f. 1745, Ed
Kila	Maria Katarina	f. 11/4-1811, Ed, Ekholmen	Grorfeldt-Jonsson, Jonas. Soldat	Andersdotter, Katarina	f. 1750, Bro
Nr 1, ansökare	f. 30/7-1836	d. 28/10-1897, Bro, Stelerud	Jonsson, Maria	Andersson, Jonas	f. 1746, Borgvik
Djupman	Bro, Brotorp		10	Olsson, Ingeborg	f. 1747, Värmskog
Anna Emelia*	d. 8/1-1883	Persdotter, Maria	f. 14/4-1781, Borgvik, Takene		
f. 13/6-1894	Kila, Bänterud	f. 30/9-1805, Dalsland(P)			
Kila, Djupviken, ST	5	d. 19/7-1868, Bro, Stelerud			
d. 27/11-1967	Jansson	Nilsson, Jan. Ängvakt	Jansson, Nils		
Kila, Djupviken, Myren	Nils	f. 10/5-1790, Gillberga, Hösäs	f. 1754		
g. 23/6-1919	Hemmansägare	d. 20/6-1826, Gillberga, Skiverud	Jonasdotter, Ingrid	Andersson, Jonas. Danneman	1/5-1722, Gillberga - 1785, Gillberga
Gillberga	f. 2/10-1825	g. 26/12-1814, Gillberga	f. 9/2-1754, Gillberga, Skiverud	Andersdotter, Kerstin	f. (1717-1723)
Axelsson	Gillberga, Skiverud	Jansdotter, Stina Maria	Skifman, Jan. Soldat		
Thorsten	d. 21/4-1894	f. 6/8-1792, Gillberga, Skiverud, ST	1767 - 1807		
f. 28/2-1894, Kila	Gillberga, Hällsbäck	d. 5/12-1859, Gillberga, Älvik	Andersdotter, Maria		
Nr 3, mor	g. 26/2-1854	6	f. 1768, Gillberga		
Nilsson	Andersdotter	Larsson, Anders. Bonde	Eriksson, Lars	Hansson, Erik	20/9-1741, Gillberga - 17/4-1809, Gillberga
Elisabet	Kajsa	f. 26/11-1797, Gillberga, Speke	25/5-1770, Gillberga - 1837, Gillberga	Larsdotter, Marit	6/2-1744, Gillberga - 24/2-1815, Gillberga
f. 12/1-1862	f. 17/11-1830	d. 17/7-1852, Gillberga, Hösäs	Andersdotter, Britta	Jonasson, Anders	1/1-1749, Gillberga - 1832, Gillberga
Gillberga, Hösäs	Gillberga, Hösäs	Ersdotter, Britta	f. 22/1-1774, Gillberga, Högsäter N	Persdotter, Marit	28/8-1751, Stavnäs - 1834, Gillberga
d. 25/2-1946	d. 7/4-1900	f. 31/8-1798, Gillberga, Hösäs	Persson, Erik. Bonde		
Gillberga, Gårdsvik, ST	Gillberga, Hällsbäck	d. 23/9-1872, Gillberga, Ökne fräse	Olsson, Elin		
21/3-2000	7	15	29/10-1759, Stavnäs - 1829, Gillberga		

Boktips

Uno Berggren: Brukspatroner, svedjefinnar och torpare i nedre Klarälvdalen

Eget förlag, 400 sid. A4. Häftad, ill., laminerad pärm. Beställes från författaren, Box 8, 684 21 Munkfors.

Denna boks titel är egentligen något missvisande, eftersom den inte egentligen handlar om brukspatroner, svedjefinnar och torpare i största allmänhet utan huvudsakligen om torpen vid Ransjön i västra delen av Ransäters socken. Författaren bor själv på ett av dessa torp, och han skildrar hur de har växt fram och blomstrat under bruksrörelsens tidevarv, och hur de sedan ett efter ett har blivit öde.

Berggren beskriver framväxten av bruken vid Ranån i Ransäter. Tyvärr har skildringen där blivit något oklar, vilket kanske inte är förvånande med tanke på de många turerna kring brukens ägarförhållanden. Intressantare blir det när Berggren vänder blicken mot torpen på Ransjöskogen. Den första mänskliga bostättningen där upptogs av en finne, Erik Persson Porkka som bosatte sig på Sunne kyrkas utskog och började att svedja. Finnen irriterade bruksägarna och 1701 överfördes skogen genom en lagmansdom till Ransäter.

Eftervärlden vet egentligen ganska lite om den ensamme finnen på Ransjöskogen och istället berättar Berggren om svedjefinnarnas liv i allmänhet. Författaren återger också en rad tingsprotokoll ordagrant utan kommentarer, vilket kan göra det förvirrande för läsaren. Alla har inte den bakgrundskunskap och de referenser som krävs för att kunna sätta in protokollet i sitt sammanhang. Protokollet kan inte "tala för sig själva".

Skildringen av torpen är mycket intres-

sant, men presentationen av de som bott där blir lång genom att många namn upprepas i onödan. Texten känns inte alltid genomarbetad utan har karaktär av arbetsanteckningar. Berggren har också konsekvent angivit alla datum enligt den otympliga formen 1857-10-19, 1913-03-13 osv.

Boken har bl. a. genom detta blivit onödigt tjock. En del sidor, bl. a. de som handlar om jaktens historia kunde nog ha tagits bort utan att boken förlorat på det. Boken saknar personregister och har en mycket dålig käll- och litteraturförteckning, men ett stort plus i kanten ges för bilagorna med bl. a. ordförklaringar och kartor över området från olika tider.

Denna bok torde vara av intresse för alla forskare med anknytning till Ransäter.

Carl-Johan Ivarsson

Claes Åkerblom: Härdens Historia - historien om ett kvarter i Säffle

Säffle 2000. 76 sid. Eget förlag, häftad, ill. Personregister. Pris 80 kr, beställes genom författaren, tel. 0533/14535.

Den idoge forskaren Claes Åkerblom publicerade en dokumentation över kvarteret Gärdet i Säffle, det kvarter där hans släkt bott i nära 100 år. Historiken belönades med första pris i Värmlands lokalhistoriska förenings manustävling, och gav "blodad tand" att ge sig i kast med Gärdets närmaste grannkvarter, Härden.

Nu ligger historien om Härden klar, och genom den avslöjas att det nu ganska stilsamma kvarteret, som huvudsakligen innehåller bostäder varit hemvist för en lång rad olika verksamheter av de mest skilda slag.

Läsaren får stifta bekantskap med baptistkapellet med det egendomliga

namnet Linnéasalen, de vackra systrarna Björlin (varav en blev Gösta Bohmans svärmor), speceriaffären där det var "Gammelvala året runt", Engers ullspinneri, de många hotellrörelserna, Säffle rundradio och mycket annat. Alla dessa personer och händelser, som på olika sätt är en del av köpingens och stadens historia.

Bakom historiken ligger ett omfattande forskningsarbete och många personliga kontakter, både med minnesgoda säfflebor men också med människor runtom i landet, med de mest skilda anknytningar till kvarteret. Bokens värde förhöjs ytterligare av de många bilderna och det omfångsrika personregistret. Boken om kvarteret Härden är av största intresse för alla med anknytning till Säffle.

Carl-Johan Ivarsson

Knut Warmland: Värmländsk Ordbok

Wahlström & Widstrand, Filipstad 1997, 23 x 15,5, inb, 390 sid, kartor, källförteckning, ISBN 91-46-17207-6.

Det händer att släktforskaren grips av en önskan att få träffa den människa vars liv han idag bara får se glimtar av i magra noteringar i gamla dokument. Han försätts då i en meditativ sinnesstämning som har sina risker. Det förekommer att hans faktasökande tappar styrseln och glider över i romantisering och fabulering, som leder vilse och brister i respekt för den människa vars liv han försöker skildra.

Å andra sidan - självklart är det både begripligt och tillåtet att känna nyfikenhet, att leka med tanken att vid sin farfars farfars sida spankulera i hans 1700-tal och höra honom tala. Men bortsett från allt annat - skulle vi förstå honom?

Tanken dök upp när jag nyss läste om förord och inledning till Knut Warmlands Värmländsk Ordbok, vars första upplaga kom 1997.

Warmland understryker hur snabbt språket ute i värmländska bygder förändrats under 1900-talets senare hälft: Decennierna efter beredskapsåren 1940-45 har farit hårt fram med de genuina folkmålen, i Warmland som i alla andra landskap. Han menar att en värmländsk ordbok borde ha gjorts redan på 30-talet eller senast på 50-talet. Idag är alla dialekter uttunnade: En som verkligen talar dialekt blir knappast förstörd alls. Ren dialekt blir idag allt mera sällsynt.

Så mycket större anledning finns att vara tacksam mot Knut Warmland för att han till slut tog sig an uppgiften. Han har gjort en imponerande presentation av de värmska dialekternas ordsfatt, som undertiteln lyder.

Ett par inledande avsnitt, bland annat en "bruksanvisning", belyser vissa språkliga företeelser och reder ut några allmänna fakta kring ordförrådet.

I den stora ordsfatt som serveras läsaren finns både ord med ganska smal geografisk hemhörighet och många med spridd användning, om än i något olika kostym. Warmland redovisar i sin inledning de ordlistor av mer eller mindre professionell art han använt sig av. Han anger från vem och från vilket dialektområde ett aktuellt ord är hämtat, vilket naturligtvis ökar bokens värde. Själv gjorde Warmland för övrigt på 1950-talet uppteckningar av målet i Fryksände. Men många ord har, som redan påpekats, en större, "allmänvärmländsk" spridning, och hos en gammal värmlänning inställer sig igenkännandets välbehag när ord han hört och brukat under sin uppväxt dyker upp i Warmlands förteckning.

Man får också ett antal prov på dialekter, kunnigt kommenterade, och väl ägnade att stärka läsarens medvetenhet om hur pass olika språket varit, och är, i olika delar av landskapet. I det sammanhanget understryker författaren: Någon dialekt "värmländska" finns inte. Däremot finns jössehärsmål, fryksdalska, dalbymål, kölamål, ekshärnska, bergslagsmål, hammarösmål - för att inte tala om de otaliga sockenvariationerna.

Ett stort urval kartor anger gränser för såväl språkliga som (i alla fall) etnologiska företeelser, liksom fakta kring den finska invandringen.

Som släktforskare vill man gärna påpeka att boken bland annat är till stor nytta i ett speciellt sammanhang, nämligen när man läser gamla bouppteckningar.

Mycket ofta innehåller dokumenten utförliga listor på redskap, åkdon etc. För den som inte vuxit upp på den värmländska landsbygden och heller inte har kunniga äldre släktingar eller andra levande källor att rådfråga, förefaller vissa ord och beteckningar obegripliga.

När läsaren inte känner till det ord som skriften tycks meddela, och den okunnetheten adderas till de svårigheter som handstil, fläckar och andra skador förorsakar honom, blir han osäker och tvivlar på sin förmåga att läsa handskrift. Här kan Warmlands ordbok vara till stor hjälp. Förmodligen har de flesta forskare som vuxit upp i urbaniserade miljöer inte hört ord som rissbit, annring, treannerschläe eller täcksle. Men hos Warmland finns de, och man får både kunskap och en behövlig bekräftelse på att man läst rätt.

Även i dalsländska dokument kan man ha hjälp av boken. Dialekterna har ju åtskilliga gemensamma drag.

Faktum är att ströläsning i Warmlands bok kan hjälpa släktforskaren att försätta sig till en gången tid. Gamla företeelser och orden som betecknade dem ger en atmosfär av fordomtill liv, på samma sätt som fotografier kan göra det. Warmland påpekar själv att många av de ord han förtecknat för länge sedan försvunnit ur dagligt bruk, vi vandrar i ett dialekternas ordmuseum. Förvisso, men när de gamla orden nu finns förtecknade kan man då och då botanisera bland dem och utsätta sig för deras suggestionskraft. Boken hjälper läsaren att göra en sorts tidsresa, en mycket behaglig sysselsättning.

Knut Warmlands bok är en kulturgärning och har dessbättre också uppmärksamats som sådan (Landstingets Frödingstipendium 1997). Och att den har tagits emot med stort intresse visar även det faktum att den nu trycks för tredje gången. Säkert är det inte minst släktforskare som skattat den.

Torbjörn Engdahl

Övre Fryksdalen - än en gång

Anders Mattsson har i VärmlandsAnor 2000:4 funnit anledning att replikera på min recension av hans bok "Övre Fryksdalen" som infördes i nr 2000:3. Mattssons reaktion präglas av upprördhet över att innehållet i min recension "så

gott som genomgående är ris". Det är riktigt att jag är i huvudsak kritisk mot boken. Jag har försökt att vara nyanserad, och kanske har jag misslyckats. Men när jag läser recensionen återigen kan jag fortfarande säga att jag står för den.

Jag har inte, som Mattsson gör gällande, skrivit "att författarens historiesyn är den att endast storgubbar betytt något för utvecklingen". Jag har skrivit att "Detta synes sammanfatta den underförstådda historiesyn som går igenom hela boken, nämligen att historia skapas av 'färgstarka profiler'. Är bokens syfte att skriva en historia där sammanhang betonas, eller är det att bara göra en kavalkad av fakta och anekdoter".

Detta uppfattar jag som en markant skillnad. Det är helhetsperspektivet som jag saknar i boken; Övre Fryksdalen blir en bygd för sig själv där färgstarka profiler - oavsett om det är "storgubbar" eller "småfolk" - driver utvecklingen framåt, om det ens går att se några utvecklingslinjer. När Mattsson har ambitionen att skriva bygdens historia blir en sådan syn helt orimlig. Visst har aktörer - eller profiler för att tala med Mattsson - betydelse, men de måste ses i sitt sammanhang. Det kan inte sägas vara någon slags god lokalhistoria. Min syn är att god lokalhistoria beskriver lokalsamhället genom att visa på samspel och sårbarhet gentemot omvärlden.

Jag menar att Mattsson bör åtminstone reflektera över och sträva mot att beskriva sammanhang. Som boken har blivit är det ofta en kavalkad av lösryckta fakta. Jag kan förstå att Mattsson har haft skäl till att använda både större och mindre text men jag tycker att den leder till sönderhackning. Innehållsförteckningen kan inte uppbära frånvaron av ett personregister. Boken verkligen är späckad med namn och det finns inga riktiga nycklar till boken. Är verkligen rikedomerna på information nödvändig? Namn och faktarikedomerna kombinerat med frånvaron av register gör boken oöverskådlig.

Självfallet måste man använda både arkivkällor och litteratur. Jag betvivlar inte att Mattsson ägnat tid åt arkivforskning, men genom att han har haft ambitionen att få med så mycket det någonsin har gått så menar jag att Mattsson ibland har brustit i källkritiken, som i det fall jag nämnde. Det borde tydligare ha klargjorts

Fortsättning på sidan 25

ANOR SÖKES

Till ANOR SÖKES tar vi emot frågor om anor och ättlingar från alla, som är medlemmar i en släktforskarförening

559. I Nor sn inflyttningslängd år 1811 B:1 nr 88 står: Bokarexxxxx *Lars Lundberg* fr xxxxxxxx till **Höglunda**. Ihfl står det att han kom från Bohuslän. Jag önskar hjälp med att läsa namnet på orten varifrån han kom.

Siv Johansson
Snickargatan 4
930 70 Malå

560. Vem kan hjälpa mig att få klarhet i *Kristinehamns Förlossningshem* på 1930-talet? Jag är född 1935 och har alltid trott att det betydde BB i staden. Jag hittade för några år sedan av en tillfällighet uppgift om att Emma Perssons Förlossningshem på Tegelslagaregatan 4 verkade under tiden 1930-37. Jag har varit i kontakt med kommunen och fått en bild på "Antikhuset" där enligt uppgift förlossningshemmet låg. Detta ligger tydligen på Spelmansgatan 3 och då stämmer det ju inte, såvida inte Emma Persson flyttat under årens lopp.

Kjell Svensson
Helenius Gata 56
541 44 Skövde
tel 0500-471000
svensson.kjell@telia.com

561. a) *Halvard Jonsson* f 1762-08-01 i **Stubberud, Stavnäs** blev år 1788 soldat Brynt i Visnums-Kil. Hans föräldrar var *Jonas Jonsson* f 1720-09-16 i Stubberud och *Kerstin Eriksdotter* f 1721, gifta 1744-11-04 i Stavnäs. Vilka är Kerstin Eriksdotters föräldrar?

b) *Halvard Jonsson Brynts* hustru var *Karin (Catarina) Andersdotter*. Paret vigdes 1786-10-22 i **Stavnäs** och sägs vara från Spesserud. En Karin föddes 1760-10-02 i Söljetorp, Stavnäs, dotter till Anders Jonsson och Marit Jonsdotter. Är denna Karin Andersdotter identisk med Halvard Jonsson Brynts hustru?

c) Soldaten *Karl Zackrisson* f omkr 1738-40 återkom från kriget i **Pommern** (1757-62) och gifte sig med *Märta Dorotea Zander* f omkr 1739-40. De har ej påträff-

fats i vb. Förste sonen hette *Zacharias* och den andre *Johan Georg* som då bör vara uppkallad efter morfadern. Karl Zackrisson bodde i Uddeby i **Varnum** (som soldat *Uddman*), Lilla Lerdala i **Ölme** (som korpral *Lerfeldt*), Silltorp i **Visnums-Kil** (som korpral *Sillman*) och Jordsbol i **Visnum** (som korpral *Gjordsfelt*). Han slutade som sergeant *Nyman*. Jag söker föräldrarna till hans hustru Märta (Maria) Dorotea Zander.

Kurt Gustavsson
Tyrsväg 3
665 33 Kil
tel 0554-13448

562. Jag efterlyser mina släktingar i Värmland och förfäder till *Olof Svensson*. Olof Svensson var byfogde i Norra Grimbråten, enligt ett sockenstämmoprotokoll i **Ölserud** den 12/6-1814. Av hans söner flyttade Erik Olofsson till Lövön, Solberga, Bohuslän. En annan son Sven Olofsson f 1758-01-19, har också kända ättlingar.

Ingemar Hansson
Prästkragsvägen 44
448 36 Floda
tel 0302-31549
ingemar.hansson.floda@telia.com

563. Jag söker information om min mm *Elisabeth Vilhelmina Karlzén* f Ohlin 1886-07-20 i Mogata (E) och hennes föräldrar, maskinist *August Vilhelm Olofsson* f 1861-02-17 i S:t Anna (E) och *Sofia Matilda Jonsdotter* f 1860 11-23 i Ringarum (E) samt hennes syskon, *Emma Sofia* f 1884-07-23 i Skällvik (E), *Axel Vilhelm* f 1889-08 28 i Hyltinge (D), *Laura Maria* f 1893-03-04 i Ärla (D) och *Berta Linnéa* f 1900-09-30. Familjen finns noterad som boende i **Bjurtjärn** år 1900. Familjen hade ytterligare en dotter *Agnes Matilda* f 1881-09-10 i Skällvik (E). Hon finns inte omnämnd i församlingsboken. De flyttade troligen från Vårdinge (AB) omkring år 1900. Jag har inte lyckats hitta uppgifter på när de kom till Bjurtjärns församling och varifrån de kom. Eftersom fader Au-

gust var maskinist så flyttade de med jämna mellanrum till nya orter. Min mormor gifte sig 1913 med *Oskar Valdemar Karlzén* och deras två första barn *Karl Sture Vilhelm* f 1914 och *Anna-Lisa* f 1917 har **Karl-skoga** som födelseplats. Mormors familj hamnade slutligen i Lindesberg som även är min mors och övriga syskons samt min egen födelseort.

Bo Stigbahr
Valstavägen 8
640 24 Sködinge
tel 0157-503 56
fax 0157- 43 23 39
stigbahr@swipnet.se

564. Jag söker en person som troligen bott i **Sunne**, som hette *Lars Hagström* och som levde mellan 1861 och 1938. Hans fru hette *Elenora* och var född 1866.

Claes-Göran Carlström
Kantarellen 9
Mölnlycke
claes-goran.calstrom
@beta.telenordia.se

Saknar du din efterlysning?

På grund av en kraschad hårddisk har många av de efterlysningar som skickats in fastnat lite på vägen. Förhoppningsvis har alla som skickat in efterlysningar via mail till mig fått svar vid det här laget. Om du mot förmodan saknar svar så maila mig gärna igen. Så om du inte fått med din efterlysning i det här numret kommer den troligen med i nästa nummer. Var noga med att alltid ange din adress så går hanteringen lite snabbare.

Anette Carlsson
anette.carlsson@mail.bip.net

565. Jag söker information om min mans farmor *Kristina Charlotta Rockberg*, född 1873-03-27, i **Färnebo**.

Elenore Svensson
Ängsvägen 18
572 41 Oskarshamn
tel 0491-147 37
eleanor.svensson@swipnet.se

566. My name is *Jean A. Erbling* and I am looking for my ancestors. My mother, *Märta A. Andersson* born to *Axel Andersson* and *Selma Marie Tossman* 07 Aug, 1904. My morfar, *Axel Anderson* was born 11 Sept. 1875 - I believe in **Lysvik!** They married 1903/04? Had 7 children - *Märta* - married *Johan F. Janzon* (son of *C. F. Janzon/Karin Perrson-Janzon*) from Hybo - Vallsta, Hälsingland) *Emil* - *Anders* - *Sigrid* - *Karin* - *Sven* - *Evert*. Märta, Emil, Anders, Karin all moved to the United States.

Jean Erbling
75 West Blackstone Road
Oro Valley
AZ 85737 USA
JErbling@aol.com

567. Jag efterlyser släkt till *Stefanus/ Stefan Asker* född 4/11-1890. Han var bosatt i Gravendal, **Säfsnäs**, men född i **Värmland**.

Margreth Askebris
Sanavägen 5E
763 40 Hallstavik
margreth.askebris@swipnet.se

568. I am looking for the family of *Olaf Gulbrandson* 1825-1899 he was married to *Kajsa* (?) 1827-1916 they may have lived in Övre Älgestad in **Kola Socken**.

Gene Grieve
3712 220th St.SE
Bothell,
Wa.98021 USA
grieve@jetcity.com

569. Jeg søker informasjon om forfedre til *Brynte Andersson* (f. 1835, **Gunnar-skog**) Han flyttet ca. 1860 til Ullensaker, Norge. I 1867 giftet han seg med *Gurine Johannesdatter* fra Eidsvoll. Han døde i Ullensaker, 1916. Hvis noen har kjennskap til denne personen, håper dere kan ta kontakt!.

Marius Holm Enerud
Aas
2056 Algarheim
Norge
enerud@c2i.net

570. Jag söker födelseort och föräldrar till **a)** *Jöns Claesson*, frälsebonde i Älviken, **Lungsund**, samt modern till hans barn *Nils* f 165(3) d 1738, *Ingel* och *Måns*. **b)** *Nils Håkansson* f 1619, d 1699 i **Nysund** och *Elin Persdotter*, bosatta i N Håkansbol, **Nysund**. De hade barnen *Annicka*, *Pehr*, *Marit*, *Karin*, *Olof* och *Hans*.

Elisabeth Gunnarsson
Parternas gränd 63
226 47 Lund

Övre fryksdalen...

Fortsättning från sidan 23

vad som är egen forskning och vad som är resultat av litteraturgenomgång.

Min recension är inte ägnad att avskräcka någon från att publicera lokalhistoriska studier. Jag är tvärtom mycket glad för all lokalhistorisk litteratur som utges. Men jag tror att värmländsk lokalhistoria är betjänt av att tas på allvar. Genom att läsa med kritiska ögon, ta fram det positiva men också visa på bristfälligheter och vad som kunde ha gjorts på ett annat sätt så hoppas och tror jag att kvaliteten kan höjas över lag. Detta är inte liktydigt med att ge onyanserad och destruktiv kritik!

Jag tror inte heller att jag är ensam om min uppfattning, som Mattsson antyder. Men eftersom vi har så helt skilda uppfattningar i frågan så rekommenderar jag den intresserade att skaffa boken och läsa den själv, och därigenom bilda sig en egen uppfattning.

Carl-Johan Ivarsson

571. År 1698 köpte bröderna *Olof* och *Nils Svart Edsvalla hamrar* för 10 000 d:r av *Jacob Gurgensson*. Jag skulle gärna vilja veta mera om dessa bröder. Var de identiska eller släkt med släkten Svart, som fanns i Borgvik (S), Öxnäs ohch Vitlanda (P)?

Allan Grund
Odengatan 16
576 31 Sävsjö
tel 0382-12974

572. Vet någon vilka dessa eleganta krigare är?

Liv Hagberg
Garvaregatan 4
520 20 Karlstad
tel 073-032 71 95

Föreningens utgivning av böcker och register

Föreningen säljer ett antal publikationer, både egna och medlemmars. Medlemmar som önskar annonsplats för egna publikationer, kontakta ordföranden. Medlemmar får 10% rabatt på föreningens egna publikationer, markerade med *. För angivet pris tillkommer pack och porto. Order som överstiger 500:- skickas per postförskott, övriga faktureras. Egna publikationer kan även köpas direkt hos föreningens sekreterare. Vi rekommenderar beställning via brev/fax till sekreteraren eller e-post till kilagenealogen@swipnet.se. Vid slutförsäljning kan dröjsmål uppstå under trycktiden.

Gunnarskog födde

Totalt 23 452 födslar 1430
sidor uppdelade på 4 delar
del 1 1688-1799
del 2 1800-1842
del 3 1843-1872
del 4 1873-1920

Pris 225:- per del

Register och avskrifter

Bogen (S)

Carl-Johan Ivarsson

Fb, Vb, Db 1850-1920 225:- *

Botilsäter (S)

AMP Cresco och Gunnar Jonsson,
Säffle

Födde 1721-1920 225:- *

Ekshärad (S)

Mats Hellgren

Födde 1665-1722 200:- *

Födde 1723-1799 140:- *

Förs. bok 1665-1750 200:- *

Fryksände (S)

Knut Malmström

Födde 1707-1765 290:- *

Gunnarskog (S)

Carl-Johan Ivarsson

Vigde 1688-1920 225:- *

Värmländska Antavlor nr 1-50

Antavlor publicerade i VärmlandsAnor 1990-1997. Totalt över 14 000 anor. Socken- och släktnamnsregister.

Pris 140:-

Forskare som skickat in någon/några av antavlorna får rabatt på priset på ett ex.

Kila (S)

Gunnar Jonsson

Födde 1640-1817 225:-

Födde 1818-1900 225:-

Vigde 1689-1900 120:-

Bouppt. 1744-1859 60:-

Lysvik (S)

Arne och Moira Linnarud

Fb, vb, db 1692-1793 350:-

Norra Råda (S)

Mats Hellgren

Födde 1725-1769 140:- *

Stavnäs (S)

Jan Thimberg

Födde 1687-1775 170:- *

Födde 1776-1850 200:- *

Födde 1851-1920 210:- *

Vigde 1687-1920 300:- *

Döde 1687-1820 300:- *

Döde 1821-1920 300:- *

Utnyttja din medlemsrabatt!

Medlemmar får 10% rabatt på alla publikationer som ges ut av föreningen, markerade med *.

Sunne (S)

Margit Olsson och Arne Linnarud

Fb, Vb, Db 1669-1736 300:-

Fb, Vb, Db 1737-1758 300:-

Fb, Vb, Db 1759-1774 300:-

Fb, Vb, Db 1775-1793 350:-

Vitsand (S)

Kerstin Risberg

Fb, Vb 1824-1860 250:- *

Älgå (S)

KG Lindgren

Födde 1688-1835 225:- *

Födde 1836-1924 225:- *

Vigde 1688-1920 125:- *

Döde 1687-1920 160:- *

Ölserud (S)

Arbetsmarknadsprojektet Cresco

Födde 1754 - 1920 240:- *

Vigde 1754 - 1920 240:- *

Döde 1754 - 1920 240:- *

Östmark (S)

Kerstin Risberg

Födde 1765-1820 240:- *

Ortsregister

Gunnar Jonsson

Värmland 70:- *

Dalsland 40:- *

Värmlands Släktforskar- katalog 1999

Ny utökad utgåva

202 forskare med över 3600 forskaruppgifter. Litteratur- och arkivtips. Släktutredningar i arkiv och samlingar. Registerförteckning mm. 102 sidor ..

..... 70:- *

Arbetsvandringar Värmland Härjedalen

under 1800-talet 100:- *
Roger Alderstrand o ABF Härjedalen

Hembygds- litteratur

Axel Em. Löf

Ölme Härads Dombok 1629 - 1650

Nytryck från 1997. Huvuddelen av materialet utgörs av Ölme härads dombok. Dessutom finns ett par protokoll från Visnum och Färnebo härader, Varnums kyrkobok för tiden 1645-50, en mantalslängd för Ölme och Varnum 1642 mm. Häftad, 234 sid, person och sakregister.

..... 240:- *

Britta Johansson m.fl.

Torp i Botilsäter

Format A4. Plasthäftad med skyddsomslag 60:-

Eric Sundell

Kvarnarna vid Rottanafallen

Kvarnindustrins uppbyggnad från 1600-talet. Teknik, matning, kvarnbeskrivningar, personindex. 110 sidor i häfte med 4-färgsomslag

..... 120:- *

Mats Hellgren

En kyrkoherdes vardag Ekshärad 1700-1758

Andreas och Bengt Piscator, kyrkoherdar, har fört anteckningar om allt som tilldragit sig i prästgården. År 1758 omfattar dag för dag notering. Häftat 186 sid. 150:- *

Maj Olsson m.fl.

Torp och ödegårdar i Ölserud

Format A4. Plasthäftad med skyddsomslag 70:-

Övrigt

Antavleblanketter A3, 5 st 15:-

Nytt från VSF 1984-91

hel årgång 75:-

VärmlandsAnor 1992-98

hel årgång 100:-

VärmlandsAnor 1999-

per nummer 40:-

hel årgång 120:-

Råd och tips vid registrering

av kyrkböcker 25:-

Obs!

Du har väl observerat att Årsmötet i år hålls på Tingvallagymnsiet den 31 mars.

Löjtnant Steinfeldt

För den som är intresserad av den tyske karolinerlöjtnanten Olof Friedrich Steinfeldt (1680-1749) i Stubberud, Älgå, finns i senaste numret (dec 2000) av "Älgå-Bygden" (medlemsblad för Älgå hembygdsförening) en artikel av Ruben Björk: "Gränsfejder kring Stubbersälva".

Denna innehåller Anna Steinfeldts skrivelse 1721 till landshövdingen C. Ribbing i Örebro, när kapten Lennart Ugglå på Hillringsberg hade rest klander mot Steinfeldts köp av egendomen i Stubberud, som försåls av Ugglas svärson Zacharias Torsk. Steinfeldt själv var vid denna tid i tjänst vid Dyrings tyska dragonregemente. Vid hemkomsten lyckades han få kungen Fredrik I att utfärda ett s.k. skyddsbrev, som också återges.

I artikeln finns dessutom protokoll från Jösse härads domsaga beträffande tvisten mellan Steinfeldt och byborna i Höge, Glava. Steinfeldt ansåg dessa ha gjort åverkan på hans ägor genom att "uppsätta en risgard".

Alla handlingar återges i den tidens språkdräkt.

Sten Nyborg Lidingö

Talle-Maja, en folksägen från Kila

Det var en gubbe och en gumma som bodde i skogsbygden i Värmland. De höll gott sams och levde lyckliga tillsammans tills gubben en gång var borta ensam och kolade. Då kom skogsrået till honom. Talle-Maja kallades hon. Hon kom där så fin och så nätt med långt hår och såg ut som en herrskapsfröken. Han såg ju svansen hon hade där bak, men ändå lockade hon honom. Hon fick makt med gubben medan han var där ensam ute i skogen.

Gubben återvände till sin gumma och tänkte inte berätta något för henne. Men Talle-Maja släppte honom inte så lätt. Varje kväll kom hon och knackade på fönstret och han måste ut. För har ett naturväsen fått en människa i sin makt då slipper hon inte undan. Det hjälpte inte att gubben bedyrade för sin gumma att han längtade till henne. Vad hade hon för glädje av det

när karln försvann ut varenda kväll när det var sängdags?

Gumman förstod att här måste hon bruka list. Nästa kväll när Talle-Maja kom smygande genom snären var det gumman som kom ut och mötte henne.

-Vad ska jag göra, frågade gumman. Tjurn min vill inte gå hem om kvällen. Han vill inte vid mina kor längre.

-Det ska jag säga Dig, sa skogsrået vänligt. Du ska ge den vittanlök och svartan smet och gräs från norra sidan om skorsten.

Gumman rörde ihop smeten och gav den till gubben. Sedan blev han hemma. Men hon mötte skogsfrun en gång till och då sa denna:

-Hade jag trott Dig om det, då hade Du aldrig fått den lärdomen.

Begränsad eftersändning

Vid definitiv eftersändning retur med den nya adressen till:

Värmlands Släktforskarförening

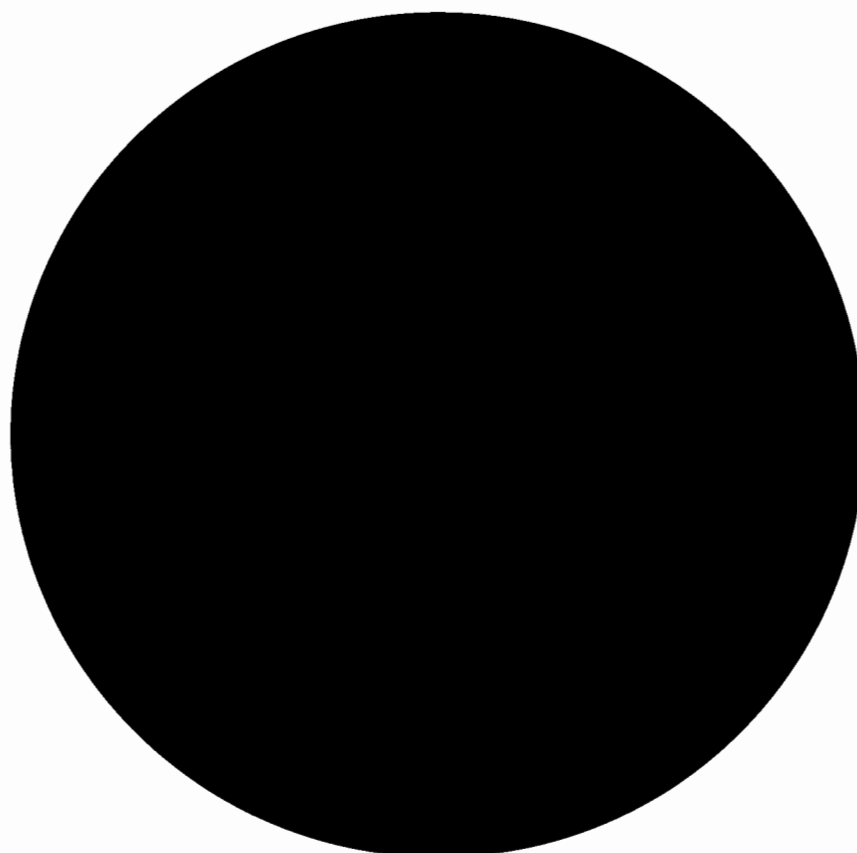
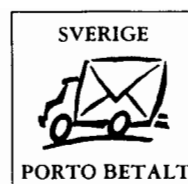
c/o Lars-Gunnar Sander

Norra Berghaget

667 32 FORSHAGA

B

Föreningsbrev

**Knappen Print
och Knappen Webb.**

Det är grönt.

Box 2149, Ramgatan 7, 650 02 Karlstad.

Tel 054-22 15 00. Fax 054-22 15 19.

E-post tryckeri@knappen.se. Hemsida www.knappen.se

Miljöcertifierad ISO 14001, Svanenlicensierad